

Geliş Tarihi (Received): 26.02.2025
Kabul Tarihi (Accepted): 28.05.2025

Araştırma Makalesi/Research Article

Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Ocağı'nda Sultan Nevruz Cemi¹

Aslı Büyükokutan Töret*

Zülal Söğüt**

Töret Büyükokutan, A. – Söğüt, Z., Türk Folklor Araştırmaları/Turkish Folklore Research. 2025- II. Sayı/No. 371, ss. 38-74. e-ISSN 3023-4670. DOI: 10.61620/tfa.64 <https://turkfolklorarastirmalari.com>

Öz

Nevruz, tarih boyunca Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan geniş bir coğrafyada doğanın uyanışı, yılın başlangıcı ve kolektif kimliğin inşası açısından önemli bir kültürel pratik olarak varlığını sürdürmektedir. 21 Mart'ta baharın müjdecisi olarak kutlanan nevruz etrafında geliştirilen inanış ve uygulamalarda, İslam öncesi inanç motifleriyle İslâmî inanç motifleri sentezlenerek ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra Anadolu'da Alevi topluluklar arasında nevruz kutlamalarına, o güne özgü düzenlenen cem töreni ile dinî nitelikli birtakım anlamlar yüklenmektedir. Bu bağlamda, Eskişehir Seyitgazi ilçesine bağlı Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Ocağı'nda gerçekleştirilen Sultan Nevruz cemi, nevruzun ritüelistik ve inançsal boyutlarının ortaya koyulması açısından bir örnek teşkil etmektedir. Bu makalede,

*Prof. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature. Türkiye. abuyukokutan@hotmail.com. ORCID 0000-0001-8732-6043

**Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi. Eskişehir Osmangazi University, Institute of Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature PhD Student. Türkiye. zulalya11@windowslive.com. ORCID 0000-0001-5998-6909

Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Ocağı Dedesi Mehmet Demirtaş tarafından yürütülen Sultan Nevruz cemi ele alınmıştır. Çalışmanın verileri, Dede ile yapılan mülakat ve bizzat ceme katılarak yapılan doğal gözlem teknikleriyle elde edilmiştir. Söz konusu veriler ışığında, Sultan Nevruz ceminin yapısı ve toplumsal işlevleri üzerinde durulmuştur. Yapılan tespit ve değerlendirmeler sonucunda, cemin sadece nevruzu kutlamak ve nevruz hakkında bilgi vermek amacını taşımadığı, Alevi yol ve erkânının, öğretilerinin aktarılması, korunup yaşatılması, bireysel ve toplumsal aidiyet duygusunun oluşturulması açısından işlevsel olduğu ortaya koyulmuştur. Eskişehir’de gerçekleştirilen Sultan Nevruz ceminin, Anadolu’daki diğer Alevi ocaklarında icra edilen nevruz erkânlarıyla ortak unsurlar barındırmakla birlikte, bölgesel ve ocak merkezli bazı farklılıklar taşıdığı da tespit edilmiştir.

Anahtar sözcükler: Eskişehir, nevruz, sultan nevruz cemi, Alevilik, Seyyid Sultan Şücaaddin Veli ocağı

The Sultan Nevruz Cem Ritual at the Seyyid Sultan Shucaaddin Veli Lodge

Abstract

Throughout history, Nevruz has continued to exist as an important cultural practice across a wide geography from Central Asia to Anatolia, symbolizing the awakening of nature, the beginning of the year, and the construction of collective identity. Celebrated on March 21 as the harbinger of spring, the beliefs and practices surrounding Nevruz reflect a synthesis of pre-Islamic and Islamic belief motifs. In Anatolia, among Alevi communities, Nevruz celebrations are further imbued with religious meaning through a special cem ceremony held on this day. In this article, the Sultan Nevruz Cem, performed at the Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Lodge in the Seyitgazi district of Eskişehir, serves as an example of the ritualistic and spiritual dimensions of Nevruz. This paper focuses on the Sultan Nevruz Cem conducted by the lodge’s dede (spiritual leader), Mehmet Demirtaş. The data of the study were obtained through an interview with the Dede and direct participant observation by attending the cem ceremony. Based on these findings, the study examines the ritual structure and social functions of the Sultan Nevruz Cem. The evaluations reveal that the ceremony not only aims to celebrate Nevruz or provide information about it, but also plays an essential role in transmitting, preserving, and

revitalizing Alevi path and practices, while strengthening both individual and communal senses of belonging. While the Sultan Nevruz Cem in Eskişehir shares common ritual elements with Nevruz rituals performed in other Alevi lodges across Anatolia, it also reflects certain regional and lodge-centered differences.

Keywords: Eskişehir, nevruz, sultan nevruz cem, Alevism, Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Lodge

Giriş

Tarih boyunca hemen her toplum, doğanın döngüsüyle uyumlu olarak çeşitli kutlamalar ve bayramlar icra etmiş; süreç içerisinde özel günler tayin ederek baharın gelişini kutlamıştır. Bu bağlamda nevruz, gerek kozmik düzenle gerekse toplumsal olaylarla ilişkilendirilerek kültürel hafızada güçlü bir zemine oturtulmuş olup Asya'dan Ortadoğu'ya, Anadolu'dan Balkanlara kadar uzanan geniş bir coğrafyada yüzyıllardır yaşatılan mevsimsel ve mitolojik temelli bir olgudur.

Nevruz kelimesi, Farsça "nev" (yeni) ve "ruz" (gün) sözcüklerinden türemiştir. Sözlük anlamı itibariyle "yeni gün" anlamına gelen nevruz, 21 Mart gününe tekabül eder ve eski İran takvimine göre yılın ilk günü kabul edilir (Korkmaz, 1994, s. 269; Gökbel, 2019, ss. 673-674). Bu tarih, aynı zamanda gece ve gündüzün eşitlendiği astronomik bir denge noktasını işaret ettiği için, kozmolojik açıdan da önemli bir geçiş anıdır. Benzer şekilde Azerbaycan Türkçesinde "novruz", Başkurtçada "nauruz", Kazakçada "navruz", Kırgızcada "nōruz", Özbekçede "nāvroz", Tatarcada "nāvrüz", Türkmen Türkçesinde "novruz", Uygur Türkçesinde "noruz" ve Rusçada "novruz", kelimesinin yeni yıla karşılık geldiği görülmektedir (Ercilasun, 1991, ss. 648-649; Turan, 2000, s. 68). Bunun yanında Zazacada "newroz" (Canpolat, 2003, s. 529) ve Çuvaşçada "naras" (Paasonen, 1950, s. 94) mart ayını vurgulayarak yeni yılı ifade eden kelimelerdir.

Nevruzun, ait olduğu kültür içerisinde ortaklaştığı temel nokta, tabiatın canlanmasıyla yeni bir yılın başlamasına duyulan ontolojik saygıdır. Her toplumsal yapı, bu günü kendi tarihsel ve inançsal kodlarına göre yorumlayıp anlamlandırmıştır. İran kaynaklarına göre nevruz, eski İran takviminde birinci ay olan Ferverdin'in ilk günüdür ve hasat zamanına denk gelmektedir (Mustafayev, 2013, s. 61). Bunun yanında Zerdüştlüğün kutsal kitabı "Avesta"da da nevruzdan "Ekin Bayramı" diye söz

edildiği ve bu kutsal günde mahsul bolluğu için şarkılar söylenerek kutlama yapıldığı kaydedilmiştir (Arslan, 2002, ss. 9-10). Sasaniler döneminde ise nevrüz, adaletin tecelli ettiği ve özgürlüğün sembolik olarak yeniden üretildiği bir tarih olarak kutlanmış; suçlular serbest bırakılmış ve beyaz kartallar gökyüzüne salınarak barış ve özgürlük sembolleri yaşatılmıştır. Nevruz gününde baharın kutlanması yalnızca İran coğrafyasıyla sınırlı kalmamış; tarih boyunca Babil, Mezopotamya, Anadolu, İyonya ve hatta Kuzey Amerika Kızılderilileri gibi birçok farklı kültür tarafından da çeşitli biçimlerde icra edilmiştir.²

Nevruzun Türk kültürel tarihindeki yeri, özellikle Ergenekon Destanı ile şekillenen kolektif hafızada önemli bir simgesellik taşımaktadır. İlgili destana göre, düşman saldırıları sonucu esir düşen Türkler, bir dağın içindeki dar geçit olan Ergenekon'a sığınmış; burada dört yüz yıl kaldıktan sonra demir dağı eriterek özgürlüklerine kavuşmuşlardır. Bu eylemin gerçekleştiği gün, 21 Mart olarak kabul edilmiştir ve nevrüz bu tarihsel kurtuluşun simgesi olmuştur (Sami, 1902, ss. 1474-1475).

Ergenekon anlatısının yanı sıra, On İki Hayvanlı Türk Takvimi, Celali Takvimi gibi tarihsel zamanlama sistemlerinde de 21 Mart'ın yılbaşı olarak kabul edilmesi, nevrüzün Türk topluluklarında ne denli köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir (Gökbel, 2019, s. 677). Bugün Türkiye'nin yanı sıra Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan gibi ülkelerde ve Balkan coğrafyasında kutlanan nevrüz, kültürel kimliğin pekiştirildiği ve toplumsal birlikteliğin yeniden üretildiği toplumsal bir eyleme dönüşmüştür (Erdem, 1999, ss. 175-176; Adıgüzel, 2010, ss. 147-149; Kartaeva ve Habijanova, 2017, ss. 115-120; Yolcu ve Celepoğlu, 2020, ss. 1011-1017). Kutlamalar genellikle demir dövme ritüeli, ateşten atlama, at yarışları, şarkı ve türküler, semahlar ve toplu yemekler gibi etkinliklerle gerçekleştirilmektedir.

1. Alevi Toplumunda Nevruzun Yeri ve Anlamı

Alevi-Bektaşî toplulukları için nevrüz, bir doğa bayramı olmanın ötesinde, teolojik ve kozmolojik anlamlar da taşıyan kutsal bir gündür. 21 Mart tarihinde kutlanan bu gün, Hz. Ali'nin doğduğu, Hz. Fâtıma ile evlendiği, hilafete geçtiği ve hatta Kur'ân'ın Hz. Muhammed'e indiği gün olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle "Sultan Nevruz" olarak anılıp, o güne özgü düzenlenen "Nevruz cemi" ile kutsanmaktadır (Özkırımlı, 1996, s.

202). Dolayısıyla nevrüz, Aleviliğin inanç merkezli zaman anlayışının da bir yansımasıdır.

Cemin icra edildiği gün, Alevi topluluklar açısından ilahi takdirin yeniden yazıldığı; rızkın, ömrün ve kaderin tayin edildiği bir “kutsal zaman”dır. Bu nedenle cem, sadece bir anma değil, aynı zamanda bir “yazgı cem’i” olarak da tecrübe edilir (Kılıç ve Kökel, 2008, s. 135–136). Sabah erken saatlerde nevrüz erkânı icra edilir, Salavatnâme okunur, nefesler söylenir, semahlar dönülür ve “hak üleştirme” geleneğiyle yiyecekler ihtiyaç sahiplerine dağıtılır.

Nevruz, Alevi geleneğinde aynı zamanda birlik ve beraberliğin, toplumsal barışın, rızkın bölüşülmesinin ve içsel arınmanın da simgesidir. Bu günde dargınlar barıştırılır, nasipler verilir, ziyaretler gerçekleştirilir ve toplumda yeniden bir topluluk ruhu inşa edilir. Bu bağlamda, Aleviler için nevrüz yalnızca bir doğa olayı değil, ontolojik ve epistemolojik düzlemde bir yeniden doğuşun, dirilişin ve bütünleşmenin günüdür (Er, 2006, s. 220). “Nevruz, doğada, doğal olarak, doğal unsurlarla ve doğayla birlikte yenilenmedir” (Özdemir, 2006, s. 19). Alevilikte de nevrüzün yılın başlangıcı olarak görülmesi, zamanın sadece lineer bir akış değil, dairesel bir dönüşüm olduğu anlayışına dayanır. Cem törenlerinde dile getirilen niyazlarda eski yıldan arınma ve yeni yıla temiz bir bilinçle girme arzusu sıkça vurgulanır. Böylece nevrüz, hem bireysel hem toplumsal hafızanın tazelenmesini temsil eder.

Nevruz ceminin erkân yapısı klasik cem erkânına benzemekle birlikte, bu güne özgü bazı simgesel unsurlar içerir. Çerağ uyandırılmasıyla başlayan erkânda, mürşidin gülbangı eşliğinde talipler meydan evine usulünce girer. Nevruza özgü olarak cem esnasında “Nevruziyeler” ve Hz. Ali’nin faziletlerini konu alan deyişler okunur (Noyan, 1995, ss. 193–209). Bu sırada ayakta durmak esastır. Cemin sonunda ise, cennetin nehirleriyle özdeşleştirilen, süt ikramı gerçekleştirilir (Gökbel, 2019, s. 678). İkram sırasında, yılın değişimiyle birlikte içsel dönüşüm talebini dile getiren dua edilir (Korkmaz, 1994, s. 381).

Nevruz gününde maddi durumu elveren kişiler kurban keser. Topluca bayramlaşılarak toplumsal dayanışma, barış, birlik ve beraberlik pekiştirilir. Dargınlar barıştırılır, lokmalar hazırlanır, mezarlık ziyaretleri yapılır, dualar okunur ve ölmüşlerin

ruhuna ithafen hayırlar yapılır (Kehl-Bodrogi, 2012, s. 178; Korkmaz, 1994, s. 345; Gökbel, 2019, s. 354).

Nevruz, Alevi-Bektaşî geleneğinde, "Kırklar Bayramı" olarak da adlandırılmaktadır. Bu durum, inanç sistemindeki kırklar mefhumuyla ilişkilidir. Gece ile gündüzün eşitlendiği 21 Mart, Kırkların özdeşlik ilkesiyle de örtüştüğü için, "Kırklar Meclisi"ne girilen gün olarak da tasavvur edilmektedir. Kırklar, Hz. Ali ve Hz. Muhammed'in de içinde bulunduğu 17'si kadın, 23'ü erkek kırk veliden oluşan manevi bir topluluktur. Rivayete göre, Hz. Muhammed, bu meclise sadece nefsinden sıyrılıp "fukara" olduğunu söyleyerek kabul edilmiştir.

Bu kabuller doğrultusunda, Alevi-Bektaşî inanç sisteminde, nevruz, "ölmeden önce ölmek" öğretisinin güncel ve ibadet karşılıklarından biridir. Günün geceyle eşitlenmesi, kozmik denge ve içsel uyanışla ilişkilendirilir (Sarıkaya, 2020, s. 133). 21 Mart sabahı düzenlenen Nevruz cemi, hem bireysel hem de kolektif düzeyde bir yeniden doğuşu simgeler. Nevruz cemi, sadece geleneksel bir ibadet biçimi değil; insan ile doğa, zaman ile varlık arasındaki derin ve gizemli ilişkinin manevi bir yansımasıdır.

2. Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı

Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Ocağı, Eskişehir ili Seyitgazi ilçesine bağlı Arslanbeyli (Süca) mahallesinde yer almaktadır. Ocağın kurucusu olan Seyyid Sultan Şücaaddin Veli, tarihi kaynaklarda genellikle Baba İlyas-ı Horasani olarak tanınmakta ve XIII-XIV. yüzyıllarda yaşamış önemli bir Horasan Ereni olarak kabul edilmektedir (Temel ve Arıkan, 2024, ss. 1536-1537). Kimi kaynaklarda 8. İmam Rıza'nın üçüncü göbekten torunu olduğu da ifade edilen bu şahsiyet, özellikle Babailik hareketinin kurucusu ve Türkmen dervişi, alp-eren kimlikleriyle öne çıkar (Saygı, 1996, s. 9092; Demirtaş, 2018, ss. 19-20).

Seyyid Sultan Şücaaddin Veli'nin Anadolu'ya gelişi Danişmendliler dönemiyle ilişkilendirilmekte olup ilk olarak Amasya civarında faaliyet gösterdiği, sonrasında ise Eskişehir çevresine yerleşerek burada vefat ettiği düşünülmektedir. Nitekim 1310 tarihli Nakibü'l-Eşraf Sicil kayıtlarında Şücaaddin mahallesinde yaşadığı belgelenmiştir (Demirtaş, 2018, s. 21). Ocağın merkezi olan Arslanbeyli mahallesinde türbe bugün de ziyaret edilmektedir ve ocak çevresinde her yıl 21 Mart günü toplanan taliplerle nevuza özgü ibadetler icra edilmektedir.

Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Ocağı, Türkiye’de Bursa, Bilecik, Kütahya, Eskişehir illerinde; ayrıca Ankara, Çubuk havalisi, İstanbul, Tekirdağ (Çorlu) gibi birçok bölgedeki talipleri tarafından yaşatılmaktadır. Ocağın Balkanlar’da özellikle Bulgaristan başta olmak üzere Yunanistan ve Romanya gibi bölgelerde de güçlü bir talip kitlesi bulunmaktadır (KK-1). Bu bölgelerdeki bazı Alevi toplulukları, tarihsel süreçte ocaktan kopsalar da daha sonrasında tekrar Şücaaddin Veli Ocağı’na dönüş yapmışlardır.

Ocağın inanç sistemi ve erkân yapısı içinde pençe-i Âl-i abâ esastır (Demirtaş, 2022, s. 33). İstanbul, Tekirdağ ve Bulgaristan bölgesinde görev yapan cem babaları bu erkân ile hizmet yürütmekte, taliplerine ise Tarik-i Nazenin erkânı uygulanmaktadır (Temel ve Arıkan, 2024, s. 1538). Ocağa bağlı yaklaşık yüze yakın baba her yıl düzenli olarak cem erkânları sürmekte; her cem erkânında 30-40 çifte varan musahipli talip toplulukları yer almaktadır (KK-1). Bu durum, ocağın kolektif kimlik ve dayanışma biçimini muhafaza ettiğini göstermesi açısından dikkat çekicidir.

Bugün Şücaaddin Veli Ocağı’nda erkân sürdüren dedeler, soy bağıyla ocakzâde olarak görev yapmakta ve rehber-dede sistemine göre örgütlenmiş bir yapıda hizmet sunmaktadır (Ersal, 2013, s. 211). Özellikle Bulgaristan’da faaliyet gösteren halife babalar aracılığıyla, ocak hizmetleri diasporada da kesintisiz şekilde sürdürülse de ocağın genel öğretileri içerisinde halife baba ve ocak dedesinin farklı ünvanlar olduğu görülmektedir. Ocak dedesi, seyyid olarak hiyerarşik anlamda merkezdedir. Nevruz cemi sadece dinî bir erkân değil, aynı zamanda ocak aidiyetinin, musahipliğin ve topluluk kimliğinin inşasının gerçekleştiği sosyal bir yapıya sahiptir.

Nevruz cemi, ocağın yıllık döngüsü içinde sadece bir takvimsel başlangıç olarak değil, aynı zamanda inançsal, tarihsel ve sosyokültürel hafızanın yeniden canlandırıldığı bir eşik zamanı olarak değerlendirilmektedir. Ocağın dedeleri, bu erkânda geçmiş erenlerin menkıbelerini aktarırken, cem yürütme sürecinde pençe erkânına uygun ibadetleri uygulamaktadır. Karşılıklı görüşme ve gözlem yöntemiyle elde edilen verilerden hareketle, özellikle Arslanbeyli türbesi çevresinde toplanan kalabalık grupların hem cem ibadetine katıldığını hem de türbe ziyareti ve lokma paylaşımı gibi uygulamalara büyük önem verdiğini söylemek mümkündür.

3. Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı'nda Sultan Nevruz Cemi

Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı'nda "Sultan Nevruz" olarak adlandırılan cem, bugün hem Seyitgazi ilçesinde yer alan Arslanbeyli mahallesinde hem de il merkezinde yer alan Eskişehir Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi'nde gerçekleştirilmektedir. Merkez ilçelerden Odunpazarı'nda yer alan kültür merkezinde gerçekleştirilen bu ceme, şehrin yanı sıra kırsal mahallelerden de katılım sağlanmaktadır. Ulaşımda sorun yaşanmaması adına çeşitli mahallelerden araçlar kaldırılarak katılımcılar ceme ulaştırılmaktadır. Bu çalışmada incelenen Nevruz cemi, Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı'nda, 21 Nisan 2025 tarihinde, 20.00-23.00 saatleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Nevruz ceminin öncesinde cemevi, cem erkânına uygun biçimde baştan sona temizlenir; cem için lokmalar hazırlanır. Bu süreçte kadınlar ve gençler başta olmak üzere topluluğun farklı üyeleri hazırlıklara katkı sağlar. Cem salonunda dede ve rehber postun bulunduğu alanlar dikkatle düzenlenir; postun önü açılır. Akşamüstü talipler abdestli şekilde, cemin gereklerine göre sade giyinerek ve kurallara riayet ederek cemevine giriş yaparlar.

Sultan Nevruz cemi, ocağın postnişini ve dedesi Mehmet Demirtaş'ın (KK-1), cemin yapılacağı alana girmesiyle başlar (Fotoğraf-1). Dede, post önünde diz çökerek duasını verir ve posta oturur. Dedenin cemi başlatmadan önce post önünde diz çökmesi, dua vermesi, secdeye varması ve ardından yerine geçmesi, Alevilikte bireyin Hakk'a, topluluğa ve yürütülecek erkâna teslimiyetini ve saygısını ifade eden bir niyet alma biçimidir. Diz çökme ve dua etme eylemi, dedenin cem erkânına katılmadan önce manevi bir hazırlık içerisinde olduğunu, nefsini terbiye ederek topluluğun huzuruna çıktığını gösterir. Secde ise Alevi inancında, yalnızca fiziksel bir ibadet değil, aynı zamanda benlikten sıyrılarak Hakk'a yönelmenin, tevazu ve alçakgönüllülüğün bir ifadesidir.

Fotoğraf 1. Cem Başlangıcında Posta Geçiş³

Daha sonrasında dede Mehmet Demirtaş ile birlikte gelerek dua veren baba Kazım Yılmaz (KK-2) şu gülbankı söyler:

“Bismi Şah Allah Allah! Nasrul Minallahi ve Fethin Garip ve Beşirin Mümninin ya Muhammed, ya Ali. Medet Pirim, destur ya İmam, destur ya Pir. Yetiş ya Ali, yetiş ya Hünkâr Hacı Bektaş-ı Veli. Allah Allah. Allâhümme salli ve sellim, müzîd bârik alâ nûri seyyidinâ Enbiyayı Muhammedin Mustafâ, Enbiya-i İmam Aliyyü'l-Murtazâ. Seyyidine Seyyidettin İsa'yı Muhammed'in ve Ali Muhammed. İmam Hasan-ı Müctebâ, İmam Hüseyin bi arz-ı mazlûm, şah-ı şehîd-i Kerbelâ. İmam Zeyneli Ali Aba, İmam Muhammed, Bakır, İmam Cafer Sadık mezhebi pak ül ehtima. Ve bi-nûri azametike ya Allah! Ve bi-sırrı vilâyetike ya Ali! Ve bi-nûri iffetike ya Fâtıma! Ve bi-dem-i şühedatike ya Hasan, ya Hüseyin! Edriknî, edriknî, edriknî! Ya Ali ya Ebel Kays. Ya Ebel Hüseyin. Ya Ebel Turab. Ya Serberdi Yevmil Hezab. Ya Ebel Hezab, ya Ebu'l-Heybet ve Celâl ve Kemâl. Allâhümme! Bi-hakkı Hüseyin, ceddihi, ebîhi, ahîhi, benîhi, hannîsti. Hemmin ve gammim. Bima inabi ve errahmanirrahim. Ya mugallimül gülmüner efsan. El ahyar. Her bela, her kaza, her cefa, her illet, her zillet, her musibet kanden gelir. Sen koru, def eyle ey Perverdegâr! Her güzellik, her iyilik, her hayır, her kerem, her dirilik senden gelir. Sen lütfeyle ya Perverdigar! Lâ fetâ illâ Ali, lâ seyfe illâ Zülfikâr. Her hata, her kerem, her ihsan, her iyilik, her güzellik, her dirilik senden gelir. Sen lütf eyle ey perverdigar. Lâ fetâ illâ Ali, lâ seyfe illâ Zülfikâr. Allah Allah, Allah Allah! Üçler, Beşler, Yediler, On İki İmam, On Dört Masum-u Pak, On Yedi Kemerbest, Yetmiş İki Şüheda, Kutbu'l-Aktâb Efendilerimizin hayır ve ehemmiyetleri üzerimizde sayıban ola. İki âlemde utandırmaya, umduğumuza nail eyleye, gördüğümüzü yâd etmeye, yüzümüz ak, özümüz pak ola Allah. Yolumuz açık, hanemiz açık, soframız açık, gözümüz açık, kulağımız açık, alnımız açık, bahtımız, şansımız, kısmetimiz. Rızkımız, sıdkımız, lütfumuz,

dilimiz açık ola Allah'ım. Gökten hayırlı rahmet, yerden hayırlı bereket, hastalarımıza şifa, borçlularımıza edâ, dertlerine derman, gönüllerine iman ola Allah'ım. Vakitler hayır ola, hayırlar feth ola, şerler defola. Münkirler mat, münafıklar berbat ola. Meydanlar âbâd, gönüller mesrur, kalplerimiz şen ola. Hanedan-ı fukara el-hak Muhammed'ler gözümüz bekçimiz ola Allah'ım. Akgözeli Sultan, Kızıldeli Sultan, Gözde Karaca Ahmed Sultan, Abdal Musa Sultan, Kaygusuz Sultan, Şeyh Şazül Sultan, Şah Kulu Sultan, İbrahim Ethem Sultan, Kolu Açık Er Kulu Hacım Sultan, Kara Donlu Can Baba Sultan, Seyyid Ali Sultan, Kamber Ali Sultan, Sarı Saltık, Sarı İsmail Sultan, Hüzer Bânî Sultan, Gülsel Bânî Sultan, Pir Balım Sultan, Şah Hatayî Sultan, Virânî Sultan, Yemînî Sultan, Fuzulî Sultan, Nesîmî Sultan, Kul Himmet Sultan, Abdullah Pir Sultan, Sultan Sücaaddin Veli, Hacı Bayram Veli, Hacı Şaban Veli, Şems-i Tebrizî, Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, Seyyid Battal Gazi. Çevremizde bulunan dedegan, babagan, âşıkân, sadıkan, taliban, muhibban, cümle ermiş ve erenlerin katarından, didarlarından, muhabbetlerinden bizleri ayırmaya, düşürmeye Allah'ım! Dil bizden, nefes Hz. Pir efendimizden ola, gerçeğe Hü! Ya Allah, ya Muhammed, ya Ali! Dâr çeken, didar göre. Erenler sefaya bula" (KK-2).

Gülbanktan sonra hizmetlilerden rehber, gözcü ve zâkirler; dede ve yanında oturan babaların dizlerinden ve ellerinden öperek niyaz ederler. Ceme lokma getiren hizmetliler de dedenin karşısına geçerek selam verir ve dua alırlar:

"Allah Allah, Allah Allah, dârlarınız menzilleriniz kabul, dualarınız hâsıl olsun. Üçler, Beşler, Yediler, On İki İmam, On Dört Masum-u Pâk, On Yedi Kemerbest ve Yetmiş İki Şüheda yaptığınız dârdan, çağırdığınız Pir'den haberdar olsun. Huzur-u mahşerde şahit olsun. Her ne niyetle dâr yapıyorsanız, Hak katında kabul olsun. Lokmalarınız tatlı, gönülleriniz mutlu olsun. Her ne niyetle lokma getirdiyseniz, Allah gönlünüze onun bereketini versin. Hanelerinize sağlık ve selamet versin. Birimiz bin olsun, tuttuğumuz altın olsun. Her şey gönlünüzce olsun. Gerçekler demine hü" (KK-1).

Selamlamanın ardından dede, kısa bir bilgilendirme sohbeti yapar. Bu sohbette öncelikle Aleviliğin ibadet erkânın bulunan ve kendisinin "asıl cemler" şeklinde bahsettiği beş cemi ve onların özelliklerini kısaca anlatır. Bu sohbeti yapmasındaki amaç ise Sultan Nevruz ceminin ikrarsız kişilere de açık olmasının sebeplerini aktarmaktır.⁴ Ardından cemde yapılabilecek kurbanların çeşitliliğine değinir.⁵

Dede Mehmet Demirtaş, sohbetini bitirdikten sonra yanında oturan dede Oktay Garkın'dan (KK-3) gözcü Battal Uzun'a (KK-4) dua vermesini ister (Fotoğraf-2).

Fotoğraf 2. Dede'nin Gözcü'ye Dua Verişi

Dede Oktay Garkın, gözcüye, şu gülbankı okur:

“Bismişah Allah Allah, yüce yaratandan ola hidayet. Muhammed Mustafa’dan ola şefaât. Ali Mürteza’dan ola inayet. Pirimiz, üstadımız kırklar makamında Gözcü Karaca Ahmet (KK-6).”

“Bismişah, Allah Allah. Hizmetleriniz kabul, muratlarınız hâsıl olsun. Gözcü Karaca Ahmet Hazretleri, yaptığın bu hizmetten haberdar olsun. Şefaâtçin olsun. Sizler bugün buraya Hak için geldiniz. Allah da cümleinizden razı ve hoşnut olsun, gerçeğe hü. Ya Allah, ya Muhammed, ya Ali. Cem önce Allah’a emanet sonra da gözcüye emanettir (KK-3).”

Ardından cem erkânı helallik ve rızalık alma ile devam eder. Dede Mehmet Demirtaş, cemlerde ve bilhassa Sultan Nevruz ceminde kırgınlık ve küskünlüğün olamayacağını anlatarak cem katılımcılarının birbiriyle helalleşmesini ister.⁶ Bu noktada dede, katılımcılara üç defa “Aramızda kırgın ve küskün var mı erenler?” sorusunu sorar. Ceme katılan kişilerden bir sorunu ya da kırgınlığı olanlar varsa burada söz alır ve canını sıkan durumu anlatır. Herhangi bir sıkıntı yok ise katılımcılar “Allah Eyvallah!” diyerek cemi devam ettirirler. Dedenin isteği üzerine herkes eliyle yerden su alır gibi yaparak niyaz alır ve birbirlerinin yüzüne bakarak el sallamaya başlar. Dede’nin ifadesine göre niyaz, Allah’a verilen sözün tahsilidir ve onun sayesinde dargınlıklar, küskünlükler ortadan kalkacaktır.

Helalleşme ve rızalığın ardından ise zâkir Hâdi Demirtaş dede (KK-5), şu nefesi okumaya başlar:

*Çeke çeke ben bu dertten ölürüm (dertten
ölürüm)*

*Seversen Ali’yi değme yareme (değme yareme)
Ali’nin yaresi yâr yaresidir (yâr yaresidir)*

Seversen Ali'yi değme yareme (değme yareme)
Ali'nin yaresi yâr yaresidir (yâr yaresidir) Buna
merhem olmaz dil yaresidir (dil yaresidir)

Bu yurt senin değil konar, göçersin
Ali'nin dolusun bir gün içersin (bir gün içersin)
Körpe kuzulardan nasıl geçersin (nasıl
geçersin) Seversen Ali'yi değme yareme (değme
yareme) Seversen Ali'yi değme yareme (değme
yareme)

Ali'yi sevmeyen Hakk'ın nesidir (Hakk'ın nesidir)
Seversen Ali'yi değme yareme (değme yareme)

İlgıt ılgıt oldu akıyor kanım
Kem geldi didara talihi benim (talihi benim)
Benim derdim bana yeter efendim (yeter
efendim)
Seversen Ali'yi değme yareme (değme yareme)
Seversen Ali'yi değme yareme (değme yareme)

Pir Sultan Abdal'ım deftere yazar (deftere yazar)
Hilebaz yârine eyleme pazar (eyleme pazar)
Pir merhem çalmazsa yaralar azar (yaralar azar)
Seversen Ali'yi değme yareme (değme yareme)
Seversen Ali'yi değme yareme (değme yareme)

Hemen ardından zâkir Hâdi Demirtaş başka bir nefes daha okur:

Yedi iklim dört köşeyi gezdim seyrettim Ben
Ali'den gayrı âlâ görmedim (görmedim)
Nasip eyleyip cümlemi doylayan (doylayan)
Ben Ali'den gayrı âlâ görmedim (görmedim)

Bir ismi Ali'dir bir ismi Haydar
Emelim mültemdir vallah billah ah efendim
Şükür birliğine elhamdülillah dostillah
Ben Ali'den gayrı âlâ görmedim (görmedim)

Ali gibi er gelmedi cihana (cihana)
Ona da buldular bin bahane efendim
Yedi kere vardım ben ulu divana (divana)
Ben Ali'den gayrı âlâ görmedim (görmedim)

Muhabbet ardını gezdim seyrettim (seyrettim)
Yedinci arşıâlâyı kazdım bent ettim efendim
Sarı öküzün tüyünü saydım fark ettim
Ben Ali'den gayrı âlâ görmedim (görmedim)

Cenneti âlânın nedendir taşı dost taşı
İncidir mercandır hikmettir işi dost efendim
Yüz yirmi dört bin nebidir başı dost başı
Ben Ali'den gayrı âlâ görmedim (görmedim)

Kul Himmet'in eydir ikrarın beli dost eli
Dilim peltek söyler kendim bir deli (efendim)
Evvelim Muhammed ahirim Ali dost
Ali Ben Ali'den gayrı âlâ görmedim (görmedim)

Nefes bittikten sonra dinleyiciler "Aşk olsun." diyerek niyaz ederler. Sonrasında zâkir Hâdi Demirtaş, Virânî'nin şu nefesini okur:

Elif'i mim'den aldık sır-ı Kur'an'ı
Mim'i sır eyledik sırdan içeri
İki nokta üç hurûf geldi de ile
De'yi sır eyledik se'den içeri

Haydar'ın zatına demişiz belî
Göster hakkın doğru darıcanını
Küfür deryasından aldık imanı
Hak dedik küfre dinden içeri

Otuz üç hurûftur hatmin tamamı
Bir elif, mim ile bulundum
Ali Yetmiş iki sulhtan aldık canı
Cana âşık olduk candan içeri

Yetmiş üçten aldık saki ile canı
Cana âşık olduk candan içeri
Gürûh-ı Nâci'den bir Bacı geldi
Kırkların dolusunu eline aldı

Cümlesi o Bacı'ya hep secde kıldı
Şah dedik Bacı'ya Şah'tan içeri

Bacı'nın ismine Fâtıma dediler
Yeri göğü onda mevcut buldular Selman
üzüm getirdi engûr ezdiler Kırk olduk o
nura nurdan içeri

Virânî sözünü arife söyle Yüksekî
neylersin engini boyla Arif ol da
dost bağını seyreyle
Güle âşık olduk gülden içeri

Nefes söylendikten sonra rehber Salih Ulu (KK-6), “Şimdi edep erkân canlar.” diyerek katılımcıları uyarır. Herkes ayağa kalkarak dâr-ı Hüseyin'e durur (Fotoğraf-3).

Fotoğraf 3. Cem Katılımcılarının Dâr-ı Hüseyin Duruşu

Zâkir Hâdi Demirtaş, şu düvaz-imam'ı söylemeye başlar:

Serime bir sevda düştü
Muhammed Ali'den beri
Yandı vücudum kül oldu
Ta kalubeladan beri

Hasan Hüseyin'i sevdim
İkrarımı onlara verdim
Kâfirlerin putunu kırdım
Halil-ül rahmandan beri

Ali Fatıma'dan beri
Arka tutundum kollarım
Severim On İki İmamları
Atası pirinden beri

İmam Zeynel'in yolları
Açılmış gonca gülleri
Ol İmam Bakir Serveri
Halil-ül rahmandan beri

Muhammed dünyaya geldi
Şu âlem nur ile doldu
Hocam İmam Cafer oldu
Okuruz ezelden beri

Sevdiğim Musayı Kazım
Rızaya bağlıdır özüm
Kolumda Şahan-ilbazım
Beslerim zamandan beri

Ta ki sırrına ermişem
Nakile tek tek tutmuşam
Askeriden değişmişem
Sarhoşum zamandan beri

Bunların bendi boşandı
İndi turaba döşendi
Mehdi'den kılıç kuşandı
Bilirim zamandan beri

Hasan Hakk'a yalvar
Hak Muhammed Ali Server
Bizi sual eden canlar
Gelişim imandan beri

Düvaz-imam bitirildikten sonra dâr duruşundayken rehber Salih Ulu, şu duayı okur:

Bismişah Allah Allah! Lâ ilahe illallah, lâ ilahe illallah. Hak birdir, bir Muhammed Resulullah. Ali'yyül veliyüllah, veliyül Aliyüllah, Mürşidil Kamilullah. Kamiller katarından, didarından ayırma Allah, ayırmaz inşallah. Hayır hacetlerimizi, hayır dileklerimiz, hayır ibadetlerimizi, cemlerimizi, çırağlarımızı, deyişlerimizi, nefeslerimizi, düvazlarımızı, dârlarımızı, divanlarımızı, getirilen lokmalarımızı kabul edecek Allah, kabul eder İnşallah. Er aşkına, Pir aşkına, On İki İmamlar aşkına şevk ile diyelim Allah Allah.

Duanın ardından söz dede Oktay Garkın'a verilir. O da cem için bir dua okur:

Akşamlar hayır ola, hayırlar fethola. Şerler defola. Münkir münafıklar berbat ola, kahrola. Üçlerin, Beşlerin, Yedilerin, On İki İmam, On Dört Masum-u Pâk ve On Yedi Kemerbest efendilerimizin katarlarından didarlarından ayırmaya. Saza vuran eller, nefes söyleyen diller ağrı acı görmeye. Dâr çeken didar göre, erenler sefaya vara, münkirler cefaya vara. Yuh münkire, lanet Yezid'e ola. Gerçekler demine hü.

Dua bittikten sonra dede Mehmet Demirtaş, Sultan Nevruz cemi için cem sohbeti ve nasihat faslına geçer. Sohbetin başında, nevrurun etimolojisine ve mevsimsel karşılığına değinerek doğanın uyanışı, yeni bir başlangıç ve diriliş temaları üzerinden katılımcılara kozmik zamanın döngüsel doğasını hatırlatır.⁷ Burada 21 Mart'ın ekinoks günü olmasından hareketle, tabiatın yeniden canlanmasının ruhsal bir

uyanışa örnek teşkil ettiğini ifade eder. Bu söylem, Alevi düşüncesinde doğa-insan-Hak bütünlüğünü merkeze alan bir anlayışın tezahürüdür.

Daha sonrasında dede Mehmet Demirtaş, nevruzun yalnızca doğa temelli bir bahar bayramı olmadığını, Alevi inanç sisteminde Hz. Ali'nin doğum günü olarak kutlandığını, dolayısıyla bugünün Alevi toplumu açısından inançsal bir milat kabul edildiğini ifade eder.⁸ Sohbet sırasında Hz. Ali'nin, ilmin kapısı olarak Alevilikteki yerini ve Hz. Muhammed ile olan ruhsal birliğini çeşitli hadislerle zenginleştirerek vurgular:

“Ben ağacın köküyüm; Ali, gövdesi; Fatıma, dalları; Hasan ve Hüseyin ise meyveleridir.”

“Ali benim canım, Ali benim kanım, Ali benim ruhum, Ali benim cismimdir.”

“Ben ilmin şehriyim, Ali ise kapısıdır. Biz aynı nurun, aynı ruhun parçasıyız.”

“Kim isterse önce Ali'yi tanımalı, ondan sonra benim yanıma, benim şehrime girmeli.”

Hadislerin yanı sıra Adil Ali Atalay Vaktidolu'nun Manzum Kur'an tercümesinden (2007) de alıntılar yapan Dede Mehmet Demirtaş, bu ifadeleriyle hem ontolojik hem de epistemolojik bir figür olarak Hz. Ali'yi ön plana çıkarmakta ve Hz. Ali – Hz. Muhammed – Ehlibeyt üçlüsünün birbirinden ayrılmaz bir bütün olarak görüldüğünü vurgulamaktadır. “Ali demek, Muhammed demektir; Muhammed demek, ehlibeyit demektir.”

Dede Mehmet Demirtaş'ın sohbetinde sıklıkla geçen Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in yanı sıra On İki İmamlar ocak pirleri ve dedelerine yapılan göndermeler⁹; şecerenin, kutsallık aktarımının ve nur anlayışının varlığını ortaya koymaktadır. “Bir Hacı Bektaş-ı Veli, bir Şücaaddin Veli, bir Seyit Battalgazi. Onların hepsinin nur olduğunu düşünürüz” ifadesi, adı geçen figürlerin tarihsel-manevi sürekliliğinin halk belleğinde yaşayan izdüşümleridir.

Sohbette yer alan İmam Hüseyin'in dik duruşu ve yetmiş iki şehitle birlikte şehadeti¹⁰, Alevi kimliğinde direniş ve hakikat uğruna fedakârlık ideallerinin temelini oluşturan simgesel anlatılardandır. Mehmet Dede, Hz. Muhammed'in yolunu devam ettiren Hz. Ali'nin, İslamiyet'in ikinci dönüm noktası olduğunu söyler ve Muaviye ve Yezid yönetimiyle temsil edilen baskıcı İslam yorumuna karşı Aleviliğin “gerçek İslamiyet” olarak konumlandığını vurgular.

Cem sohbeti içerisinde nevrurun sadece Alevilere değil, tüm insanlığa ait bir doğa kutlaması olduğu da sıkça vurgulanmıştır.¹¹ Nevruz; güneşin dönüşü, gece-gündüz eşitliği, ağaçların uyanışı gibi doğa olaylarıyla birlikte tüm dünyada insan ruhunun ve toplumun uyanışına örnek teşkil eder. Ancak Mehmet Dede, nevrurun Alevilikte özel bir anlamla yüklendiğini belirtir. Aleviliğin evrensel değerlere açık ama özgün olduğu yorumunu ortaya koyar. Bu noktadan sonra Nevruz ceminin Alevilikteki yeri ve şekli anlatılmaya başlanır.¹² Mehmet Dede, Alevilikte nevrurun önemini şu olaylar üzerinden aktarmaktadır:

1. Nevruz, Hz. Ali'nin doğduğu gündür.
2. Nevruz, Hz. Ali ve Hz. Fatıma'nın evlendiği gündür.
3. Nevruz, Hz. Muhammed'in Miraç'a çıktığı gündür.
4. Nevruz, Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin kırklar cemine katıldığı gündür.

Bu noktada cem boyunca birçok yerde nevrurda Hz. Ali'nin doğmuş olması vurgulanır ve önemsenir. Bu algının Anadolu'daki en önemli yazılı kaynağı ise Yemînî'nin Faziletnâme'sidir (Sarıkaya, 2020, s. 158).

Dede Mehmet Demirtaş, sohbetinde Kur'an ayetlerinden (Maide: 35, Ahzab: 46, Araf: 54, Bakara: 30) örnekler vererek Aleviliğin Kur'an temelli bir yorum sunduğunu ifade eder:

"... Maide suresi 35. ayette 'Allah'a yaklaşmaya vesile arayın. Birlikte olun. Allah'ı anın. O sizi Allah'a götürecektir' yazılıdır. İnşallah bugünkü birliğimiz, beraberliğimiz da bizi Allah'a götürür..."

"... Bakara suresi 30. ayette, Hicr suresi 26. ayette ve Saffat suresi 11. ayette bahsi geçiyor. Allah Âdem'in çamurunu hazırladığı zaman melekleri görevlendirir. Cebrail, Mikail, İsrail'i toprak alıp getirmeleri için çağırır. Daha sonra Azrail'i çağırır. Bunun üzerine Azrail, yeryüzünden zorla toprağı alır, Allah'a götürür. Allah'ın katına geldiği zaman da toprağı emanet getirdiğini söyler. Bizler de Hakk'a yürüyoruz, cenazemiz kalkıyor, toprağı gömülüyoruz değil mi? Emanet yerine varıyor. Hiç toprak yükseliyor mu? Gökten mezarlara baktığınız zaman toprağın yükseldiğini görüyor musunuz? Yükselmez. Çünkü vücut oradan alınmış ve yine oraya verilmiştir. Yani emanet yerini bulmuştur."

Aynı zamanda Tevrat, Zebur ve İncil'de yer alan On Emir'in Kur'an'da da bulunduğunu hatırlatarak Aleviliğin evrensel ahlaki değerlerle uyumlu olduğunu vurgular.¹³

Sohbetin sonunda Mehmet Dede, nevrulzla ilişkilendirilen Hz. Nuh'un tufandan kurtuluşu, Hz. Yunus'un balığın karnından çıkışı ve Hz. Yusuf'un kuyudan kurtuluşu gibi sembolik doğuş ve kurtuluş anlatılarını aktarır¹⁴. Bu anlatılar, nevrulun sadece fiziksel bir mevsim dönüşü değil, aynı zamanda manevi yeniden doğuşun günü olduğunu pekiştirmektedir.

Cem sohbetinin sonlanmasının ardından rehber Ekrem Kubat (KK-7), şu Nevruzıyeyi okur (Karekod-4):

Doğduğı gün bugün Şah-ı Merdan'ın
Canlar nevrulunuz mübarek olsun
Gönüller sultanı nurdur meydanı
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Saadet hırkası büründü
Ali İneyet tacını vurundu
Ali Hak nazar eyledi bilindi
Ali Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Sofra halk sofrası davet Ali'den
Buyurun ceme can-ı gönülden
Medet mürvet kim ne diler pirimden
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Kırk dalı yaprakları çiçeğin
Ağaç amma öz ola çekirdeği
Bismelenin B'sindeki gerçeği
Bildik nevrulunuz mübarek olsun

Nevruz günü açar çiğdem çiçekler
Düvaz okur sazlar çalar böcekler
Kabul olur bugün cümle dilekler
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Muhabbet şerbetinin nurdan yapısı
Şah-ı Merdan oldu ilmin kapısı
Bugün bayram eder kulların hepsi
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Biz sendeniz can denen bir çeşmeyiz
Her gün nevrulz günü coşan neşeyiz
Öz biziz gül sümbül biz menekşeyiz
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Sultan Nevruz günü hilkat uyanır
İçinde aşk olan ceme dolandır
Eli değil muhibban aşka dolandır
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Saki kevserdir ol Şah-ı Merdan
Sunduğı dem oldu her derde derman
Gönül pervanedir dinlemez ferman
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Nurdan yaratıldı bizim soyumuz
Türlü türlü çiçek açar huyumuz
Meyvemizin tadı neyse biz de oyuz
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Kuran nazil oldu, oku denildi
Nevruz geldi her can rabbini bildi
Cümle âlem Hakk'a hem secde kıldı
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Karekod:1

Mürşit der ki erenlerin ceminde
Muhabbet ateşi yanar sinemde
Nevruz günü çalar canımız tende
Canlar nevrulunuz mübarek olsun

Ali Garkın resmen söyledi bunu
Ali bir deryadır dinleyin onu

Gaflete düşmeyin hakkın kanunu
Canlar nevrüzünüz mübarek olsun

Nevruzîyenin okunmasının ardından rehber Ekrem Kubat yeni bir nefes okumak için hazırlanır. Bu esnada bazı katılımcıların erkân tamamlanmadan dışarı çıkmak istemeleri üzerine dede Mehmet Demirtaş, bu duruma müdahale eder ve cem alanının kutsiyetine vurgu yaparak katılımcıları uyarır. Dede, cemin başladığı andan itibaren sonuna kadar kalınmasının bir gereklilik olduğunu belirtir, aksi durumda cemden çıkmak isteyen kişilerin topluluktan helallik almasının şart olduğunu ifade eder:

- Ayn-i cem gardaşlar bu canlarımız dışarı çıkmak isterler. Sanırım gitmek istiyorlar. Gidebilirler mi?
- Evet.
- Gitmelerine müsaade edelim mi? Müsaade eder misiniz?
- Evet.
- Hakkınızı helal eder misiniz?
- Helal olsun. Allah eyvallah!

Cem erkânı esnasında yaşanan bu durum, cem ibadetinin yalnızca bireysel bir deneyim olmadığını, toplulukla birlikte yürütülen bütünlüklü bir ibadet biçimi olduğunu gözler önüne sermektedir. Katılımcılar tarafından “Ayn-i cem” olarak adlandırılan bu toplu ibadet sürecinde bir canın cemi terk etmesi, yalnızca fiziksel bir ayrılma değil, aynı zamanda ruhani bir bütünlükten kopma anlamı taşıdığından, bu ayrılışın ancak cem halkasının rızalığı ve helalliğiyle mümkün olabileceği belirtilmiştir. Bu durum, Alevi-Bektaşî erkânında bireysel davranışların katılımcıların onayıyla anlam kazandığını ve cem ibadetinin toplumsal rızalık ve karşılıklı sorumluluk zemininde şekillendiğini göstermektedir. Yaşanan bu hadiseden sonra cem devam ettirilir ve rehber Ekrem Kubat, şu mersiyeyi okur:

Dağlar seda verir ahu zarıma
Özüm çektim ol pirimin dârına
Çektiği acılar her gün bağıma
Batar Kerbelâ'da İmam Hüseyin.

Ağlarım ağlarım gözyaşım silip Derdimi
paylaştım o dostu bulup
Her gün gözlerimin önüne gelip
Tüter Kerbelâ'da İmam Hüseyin.

Hak emrine boyun büktüklerinden
Gözlerinden yaşlar döktüklerinden
Bütün nebilerin çektiklerinden
Beter Kerbelâ'da İmam Hüseyin.

Komşu yaptı erenleri kırkları
Zaten birbirinden yoktur farkları
Boğazına düğümlenen hıçkırıkları
Yutar Kerbelâ'da İmam Hüseyin.

Mekân kurdu Kerbelâ'nın çölüne
Göğüs gerdi bin bir türlü zulmüne
Bülbül olup konmuş cennet gülüne
Öter Kerbelâ'da İmam Hüseyin.

Oluk oluk akıttılar kanını
Hak aşkına sevenlerle canı
Kanlı Yezid sarmış dört bir yanını
Satar Kerbelâ'da İmam Hüseyin.

Ali Sefa'm der ki Şah'im
Kurban olam yere düşen kanına
Yetmiş üç masumu almış yanına
Yatar Kerbelâ'da İmam Hüseyin

Mersiyeden sonra saka suyunun dağıtılmasına geçilir. Mersiye esnasında rehber ve sakkacı Battal Bingöl (KK-8), beline tığ-bendiğini takar ve hizmet odasına geçerek cem için okunan sakka sularını getirirler. Mersiye tamamlandıktan sonra sakkacı, Mehmet Dede'nin huzuruna gelerek niyaz duruşunda temenni eder ve edebe uygun olarak üç adım atıp İhlas suresini okur. Daha sonra şu sözlerle selamlama yapılır ve sakka suyu cem katılımcılarının üzerine serpilmeye başlanır:

"Şefa'at eyle katresi düşene, sen yardım eyle Allah Allah diye çağrış edene!
Selamullah ya Hüseyin. Selamullah ya Hüseyin. Selamullah ya Hüseyin!" (KK- 8).

Ardından yaşlı, hasta ve engelliler hariç herkes ayağa kalkıp niyaz duruşunda dururlar. Rehber Salih Ulu, sakkacı Battal Bingöl ve zâkirler (KK-5 ve KK-7) dedeler önünde huzurda durarak selam verirler. Rehber Arif Armutlu (KK-9) şu mersiyei okur (Karekod-3):

Ya Ali Mâh u Muharrem'dir
Yine gam üstüne gamdır
Didemizden akan elemidir
Yezid'e lanet etmek şemusumdur

İmam Hüseyin'in yarası
İşte buradadır sırası
Derdinizin dermanını veresi
Yezid'e lanet etmek oldu töresi

Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

Hatice Fatıma derdi.
Hasan'la Hüseyin'i kurban verdi.
Yezid'e yüz bin kere lanet derdi.

İmam Zeynel zindanda oturan
Gül cemalini nura batıran
Ebâ Müslüm'e hüccet götürən.
Yezid'e yüz bin kere lanet getiren

Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

Karekod: 2

Muhammed'dir, İmam Bakır.
Budur evvel, budur ahır.
Üstadımdan böyle duydu fakir.
Yezid'e yüz bin kere lanet okur.

Şahların şahıdır Şah Merdan.
Onları sevenler oldu kurban.
Biz böyle duyduk mürşitten pirden.
Yezid'e lanet okurum elden her an.

Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

İmam Cafer, Şahlar Şahı
Ahirete kalmaz âşıkların ahı
Âlemin güneşi mâhı
Yezid'e yüz bin kere lanet etmek oldu sağı
Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

Şahlara edelim niyaz
Yazıcı dersini böylece yaz
Onların yüzünden değil mi yüz göz
Yezid'e yüz bin kere lanet yetmez
Ah Hüseyin, vah Hüseyin
Gittin elden Şah Hüseyin.

Vardaktadır İmam Musa
Dertli sinem döndü köze
Şefaate eyleye bize
Yezid'e yüz bin kere lanet etmek oldu seza

Askeri Zülfikâr bilen,
Atasından himmet diler
Bir gün gelir kâfire kılıç çalar.
Yezid'e yüz bin kere lanet diler.

Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

Ah Hüseyin, vah Hüseyin.
Gittin elden Şah Hüseyin.

İmam Rıza, ayı yuttu
Şahım Horasan'a gitti
Atasının emrini tuttu
Yezid'e yüz bin kere lanet etti.

Sene 1267,
Velim bu kelamı böyle dedi.
Mehdi münafıklara lanet dedi.
Yezid'e yüz bin kere lanet dedi.

Ah Hüseyin, vah Hüseyin,
Ela gözlü Şah Hüseyin.

Mersiye'nin ardından rehber Arif Armutlu eşliğinde tüm katılımcılar tekbir ve salavat getirirler:

"Seyyid-ül Kainat, verelim Muhammed Mustafa'ya candan salavat. Hü dedik içene, rahmet göçene. Hasan Ali'ye, Hüseyin'e, Veli'ye, Sadık-ı Sıtkı, Selman-ı Pak aşkına tekbir edelim On İki İmanların aşkına. Allahuekber, Allahuekber,

Allahuekber, Allahuekber. Lâ ilahe illallah! Hak bir tektir, Muhammed Resulullah. Emîrü'l-Mü'minîn Aliyyü'l-Murtazâ. Veliyyullah, Mürşid-i Kâmilullah. Kamiller katarından ayırma Allah'ım!"

Rehber Salih Ulu ise şu duayı okur:

"Lâ ilahe illallah, lâ ilahe illallah. Hak birdir dirliğine Muhammed Resulullah. Emren müminin velililullah, veliyül mürşid, mürşidül kelimullah. Kamiller katarından, didarından ayırmaya Allah, ayırmaz inşallah. Hayır hacetlerimizi, hayır dileklerimiz, hayır ibadetlerimizi, cemlerimizi, carlarımızı, çerağlarımızı, deyişlerimizi, nefeslerimizi, düvazlarımızı, dârlarımızı, divanlarımızı, sakka sularımızı, yapılan lokmalarımızı kabul edeceği Allah, kabul eder inşallah. Er aşkına, pir aşkına, On İki İmamlar aşkına, aşk ile şevk ile diyelim Allah Allah."

Ardından huzurda oturan babalardan Kazım Yılmaz hizmetlilere şöyle dua eder:

"Allah'a yapmış olduğunuz hizmetiniz kabul, muradınız hâsıl ola. Hizmet gören ayaklarınız, başlarınız ağrı acı görmeye. Şah Hüseyin aşkına. Ber cemâl-i Muhammed kemâl-i Hasan Hüseyin Ali Rahman'a salavât. Bismişah Allah Allah! Allah Allah! Âşıkların sadıkların muradları hâsıl ola. Söyleyen dilleri solmaya bülbül ola. On İki İmam, On Dört Masum-pâk, Hak erenlerinin himmetleri üzerimize ola. Lütuf Hazret-i Pirden, dua bizden, kabulü yüce Allah'tan ola. Erenler keremine, gerçekler demine gerçeğe hü. Ya Allah ya Muhammed ya Ali."

Dua faslının ardından sakka suları çoğaltılarak tüm cem katılımcılarına dağıtılmaya başlanır. Sakka suları dağıtıldıktan sonra ise semah hizmetine geçilir. Semah hizmetinde önce ikrar sahibi kadın taliplerin semah dönmesi yapılır (Fotoğraf-4) (Karekod-2). Semaha kalkan kadınlar mürşit önünde niyaz ederek meydana çıkarlar ve semah için niyet ederler. Sonra dedenin önünde yere niyaz ederler ve dâr-ı Fatıma duruşuna geçerek zâkirin deyişini beklerler.

Karekod:3

Fotoğraf 4. Kadın Taliplerin Semah Dönüşü

Zâkir Hâdi Demirtaş, deyiş okur; diğer katılımcılar da ona eşlik eder:

Kalksın ev sahibi semah eylesin
Döksün günahını meydana gelsin

Şu yalan dünyaya geldim geleli
Kendime münasip yâr bulamadım
Yârelendim al kanlara boyandım
Elimin kanına yurt bulamadım

Şah, şah, şah, şah da Şahtan gasıla
Şah Ali Mürvet de mekânı cennet

Devran-ı şah ya Muhammed ya Ali'dir

Dostumun zülüfleri destedir deste
Erenler oturmuş ah için posta
Bir zaman sağ gezdim bir zaman hasta
Hasta hâlimle hepten bulamadım gönlü

Şah, şah, şah, şah da Şahtan gasıla
Şah Ali Mürvet de mekânı cennet

Devran-ı şah ya Muhammed ya Ali'dir

Semah bittikten sonra kadınlar, dedelerin önünde selam vererek dururlar ve ayak parmaklarıyla dâr-ı Fatıma duruşu yaparak dua beklerler. Mehmet Dede semaha kalkan kadınlara şu duayı okur:

“Bismişah! Allah Allah Allah Allah! Semahlarımız kabul ola. Semah dönen ayaklarınız, ağrı görmeye. Muradlarımız hâsıl ola. Evlerimiz ocaklarımız şen ola. Dönmüş olduğunuz semahlar, Kırkların döndüğü semahların yerine kaydola. Dil bizden, lütuf Hazret-i Pirden, dua bizden kabulü yüce Allah’tan ola. Erenler demine gerçekler keremine hü. Ya Allah ya Muhammed ya Ali.”

Duanın ardından kadınlar dedelere niyaz ederek eğilirler ve tekrardan yerlerine geçerler. Bundan sonra lokma hizmetine geçilir. Lokmalar getirilirken zâkir Hâdi Demirtaş, şu nefesi söyler:

Adını zikrettim gündüz ve gece,
Bilirim bu dil dökülür hece hece.

Şah-ı Merdan bize güvence,
Yetiş yaramıza, Şah-ı Merdan Ali!

Aydınlatır bizi güneşle ay,
Altında Düldül, elinde ok-yay,

Kerbelâ acısı içimizde vay,
Yetiş yaramıza, Şah-ı Merdan Ali!

Çaldı Zülfikâr, acıyı dindirdi,
Mazlumların yüzünü güldürdü.
Ali şifamızdır, sâyesinde kalmaz âhımız.
Yetiş yaramıza, Şah-ı Merdan Ali!

Lokmacı Şerife Bacı (KK-11), lokmaları getirdikten sonra yine dedeler önünde niyaz ederek dua alırlar. Dede Oktay Garkın, şu duayı okur:

“Bismillahirrahmanirrahim. Hizmetleriniz kabul, muratlarınız hâsıl ola. Gam kasavet görmeyesiniz. Yüzünüz ak, özünüz pak ola. Yolunuz açık, haneniz bereketli, rızkınız bol, dualarınız makbul ola. Hastalarınıza şifa, dertlilere deva, gönüllere iman ola.”

Duadan sonra lokmalar dağıtılmaya başlar. Lokmalar dağıtılırken baba Kazım Yılmaz, kendi yazdığı Alinâme adı deyişini okur (Karekod-1):

Bugün Kâbe’de doğdu bir güneş
Cihanda olmadı ona bir eş

Aydınlattı âlemi bir nur
Ali adı idi gelen hem nur hem hür

Onunla tabiat uyandı yeni bir gün
İlk defa Kâbe’de doğandı o

İlk ve sondur Kâbe’de doğan bir can
Bir daha böyle bir olay olmadı olmadı bir an

Tabiat uyandı çiğdem nevrüzda
Güneş hak burcuna girdi bu ayda

Gelmedi cihana Ali gibi bir mert
Onun da önüne koydular bir set

Örnek bir insandı ders almalı
Onu sevip onun yanında olmalı

Hiçbir zaman doğruluktan ayrılmadı
Savaşta hak yolunda hiç yılmadı

Hız. Muhammed’in yanında yetişti
Bir din kapısı oldu o makama erişti

Din kapısında peygamberin yanında
Yetişti imdada Resulallah’ın darında

Düldül gibi at, Zülfikâr gibi kılıcı
O azameti ile Hayber’i yıkışı

Ne kaleler fethetti zaferle
Methetmedi kendini bir kere

Her daim Peygamberin yardımcısı
İlk Müslüman olan can yoldaşı

Peygamber son veda hutbesinde
Dedi ki ey Müslümanlar son deminde

Sizlere kuran ve ehlibeyit emanet
Sakın ola etmeyin onlara ihanet

Karekod:4

Ali benim canım, Ali benim kanım
Ali'yi seven beni sever berahım

Ali sizlerin olsun önderi
Sakın ola unutmayın bu sözleri

Fakat hiçbir tutmadılar vasiyeti
Peygamber Hakk'a yürüyünce ihaneti

Ebubekir, Ömer, Osman hilafet davasında
Peygamberin naaşını unuttular anında

Ali'ye vasiyet etmişti peygamber
Görevlerini yerine getirdi yakın aileden

Hilafet kavgasını Ömer bitirdi
Ebu Bekir'i öne sürüp getirdi

Akıllarına peygamber geldi
Hışım ile kabrin kapısına vurdu

Kapı arkasında Fatıma vardı
Hamileydi kapı karnına çarptı

Fatıma hem çocuğu düştü hem kaburga kırık
Bununla kalmadı rahatsızlandı yıkılıp

Altı ay sürmedi Hakk'a yürüdü
Ehlibeyt halkını hüzne bürüdü

Ali sanduka üzerinde tahta kılıç
Saçlar kaşlar dikilmiş durur dinç

Bu hâlden korktular döndüler geri
Derslerini aldılar evlere gittiler geri

Hilafet Bekir Ömer Osman'la
Devam etti olaylar hüsrarla

Ali'ye gelmişti son hilafet
Osman dönemi her isteyene bidayet

Yaşlı ve iradesiz dağıttı mülkünü
Yağma edildi hilafet zülfünü

Şam'da Muaviye yükünü tutmuş
Sanki orada bir devlet kurmuş

Derhal Ali'nin peşine düşmüş
Sıffin Harbi'ni hazırlamış olmuş

On binlerce Müslüman kanı dökülmüş
Hile ile hilafet de Ali'den alınmış

Amr bin Âs hakem Muaviye'ye Yaşlı
Ebû Mûsâ el-Eş'arî hakem Ali'ye

Ali'den hilafeti almak için
İçleri fesat dolu hem de kin

Amr bin Âs zalim ve hilebaz Ali'yi
tuzağa düşürmek için kurnaz

Dediler sen bu işi bitireceksin
Bu işte araçlara yedireceksin

Kuttame ile anlaştılar kinlerini paylaştılar
Ali'yi öldürürsen seninle evlenirim anlaştılar

İbni Mülcem söz verdi öldürecem
Kuttame o zaman seninle evlenicem

On dokuz ramazan sabahında
Pusudan çıkıp saldırdı Şahıma

Ey kâfir dedi ne yaptın bana
Hiçbir zaman kastım olmadı

Yıktın eyledin Allah'ın kâbesini hem
Ben sağ kalırsam yine söylemem sana kem

Aynı yemeklerden verin doyurun
Ben ölürsem bir darbeyle öldürün

Hasan ile Hüseyin hemen koştular
Kan revan olmuş gördüler koçlar

Yirmi bir ramazan oldu tamam
Hakk'a yürüdü koskoca imam

Kâfir Mülcem yakalandı geldi önüne
Oğullara dedi değmeyin şimdi ona

Bir tarih böyle yazıldı beyan
Kazım Baba ve cümlesi
Şah'ı unutmayacak inan

Alinâme'nin ardından Dede Mehmet Demirtaş bitiriş konuşması yapar ve helallik alır.
Dede, cemin sonunda şu duayı okuyarak cemi tamamlar:

“Oturanın, duranın; gıybetten, kavgadan uzak evine varanın; yastığına baş
koyanın ve On İki İmamlar ile Ehlibeyt'i zikreden Allah işini rast getirsin. Sağ
yatıp salim kalkmak nasip etsin. Daha böyle nice Nevruz cemleri yapıp
Ehlibeyt'i anmayı nasip etsin. Gidenin yolu olsun kalanın da evi burası olsun.”

4. Sultan Nevruz Ceminin İşlevsel Özellikleri

Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı tarafından, Eskişehir il merkezi, Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi'nde düzenlenen Sultan Nevruz cemi, hem fiziksel mekân hem de katılımcı eğilimi bakımından, Alevi erkânlarının günümüz şartlarındaki sürekliliğine dair önemli veriler sunmaktadır. Şehir merkezinde icra edilen bu cem, yalnızca köy ya da ocak mensuplarına değil, farklı yerlerden gelen Alevi ve Alevi olmayan bireylere de açıktır. Bu durum, geleneksel cem yapısının şehirli bağlamda kamusal bir boyut kazandığını, aynı zamanda Aleviliğin paylaşımcı, açıklık ilkesini koruyarak ritüel sürekliliğini sağlamaya çalıştığını göstermektedir. Sultan Nevruz cemi, gerek ritüel bileşenleri gerekse içerdiği inançsal söylemler bakımından yalnızca bir ibadet değil, aynı zamanda kültürel bir aktarım, toplumsal bir buluşma ve inanç kimliğinin yeniden inşası işlevini de üstlenmektedir.

Cem, dedenin post önünde diz çöküp dua vererek ve secdeye varmasıyla başlatılır ki bu hareket Alevi inanç sisteminde teslimiyetin, niyetin ve manevi hazırlığın sembolik bir ifadesidir. Ardından okunan uzun ve kapsamlı gülbank; cem katılımcılarının Hakk'a, On İki İmamlara, erenlere, pirler silsilesine ve özellikle Hacı Bektaş-ı Veli'ye bağlılığını dile getiren kolektif bir yakarış örneğidir. Bu gülbank, yalnızca

metafizik bir dua metni değil, aynı zamanda Alevi tarihsel belleğinin sözlü aktarımı ve topluluğun manevi haritasıdır.

Cem sırasında görevli kişilere ayrı ayrı gülbanklar verilmesi ve her hizmetin dua ile karşılanması, Alevi erkânının yapısal hiyerarşisini ve hizmet temelli örgütlenmesini gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda cem sırasında bireyler arası rızalık alınması, dargınlıkların giderilmesi ve “Var mı erenler?” sorusu ile başlayan helalleşme sahnesi, toplumsal düzenin ibadetle kurulduğu bir ritüel çerçeve sunmaktadır. Dedenin helalleşme sırasında katılımcılara yaptığı yönlendirme, bireysel olanla kolektif olanın nasıl iç içe geçtiğini göstermektedir. Cem yalnızca bireyin Hak ile ilişkisi değil, bireyin toplulukla barış içinde olma zorunluluğunun da mekânıdır.

Sultan Nevruz ceminin içeriğinde yer alan nefesler, düvaz-imamlar, mersiyeler ve deyişler, Alevi inancının, Hz. Ali ve ehlibeyit merkezli yapısını yüceltmekte; her bir sözlü ürün, inancın yaşanması ve aktarılması açısından didaktik bir araç görevi görmektedir. “Seversen Ali’yi değme yareme” gibi nefesler, inancın duygusal ve tasavvufi yönünü; “Ben Ali’den gayrı âlâ görmedim” gibi deyişler, Ali’nin temsil ettiği hakikatin evrenselliğini işler. Virânî Baba’dan okunan şiir ve Pir Sultan’a ait nefesler, âşıklık geleneğinin cem içerisindeki sürekliliğini sağlarken aynı zamanda Alevi öğretilerinin sözlü kültürle taşınmasına vesile olur.

Erkân boyunca “Allah Allah, ya Muhammed, ya Ali” gibi ifadeler sıkça tekrar edilmiştir. On İki İmam, özellikle Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’e yapılan atıflar, Kerbelâ şehitlerine saygı duruşu niteliğindedir. Özellikle “Ve bi-nûri azametike yâ Allah”, “Ve bi-sırrı vilâyetike yâ Ali”, “Edriknî” ifadeleri üç kez tekrarlanarak, kutsal sayılar ve tekrarların önemine dikkat çekilmektedir. Cem esnasında dile getirilen dualarda “Üçler, Beşler, Yediler, On İki İmam, On Dört Masum-u Pâk, On Yedi Kemerbest, Yetmiş İki Şüheda, Kutbu’l-Aktâb” gibi manevi zümrelere yönelik saygı ifadeleri kullanılmıştır.

Sohbet ve cem sohbeti faslı ise, cem erkânının yalnızca ibadetle sınırlı kalmadığını; aynı zamanda bir bilgi ve bilinç aktarımı mekânı olduğunu gösterir. Mehmet Dede’nin, Hz. Ali’nin doğumu, Hz. Muhammed ile ilişkisi, ehlibeyit silsilesi ve Kerbelâ olayları üzerinden verdiği cem sohbeti, Alevi inanç sisteminin hem tarihsel hem de metafizik temel taşlarını bir arada işler. Hz. Ali’nin “nur”, “ilmin kapısı”, “Peygamber’in cismi ve ruhu” olması gibi ifadeler, Alevi kozmolojisinde onun merkezî konumunu

belirginleştirir. Nevruzun yalnızca baharın gelişi değil, aynı zamanda Alevilik için bir milat olarak görülmesi, bu cem ibadetinin inançsal takvimdeki yerini de tayin eder. Nevruzun Hz. Ali'nin doğum günü olması, onunla "nurun zuhur ettiği gün" olarak görülmesi, cem esnasında okunan deyiş, dua ve cem sohbetleriyle anlam kazandırılır.

Sultan Nevruz ceminin şehir merkezinde, farklı Alevi topluluklarının da katılımıyla düzenlenmesi, bu erkânın hem ibadet birliğini pekiştiren hem de dışa dönük bir temsil işlevi üstlendiğini gösterir. Diğer cemlerden farklı olarak Nevruz cemine ikrarsız olanların da kabulü, nevrusun doğrudan dinî bir gelenekle ilişkilendirilmemesi nedeniyledir. Bu durum aynı zamanda Alevi öğretisinin paylaşımcı ve kuşatıcı karakterinin de bir yansımasıdır. Ancak bu açıklığın belirli sınırlarla ve dede kontrolünde yürütülmesi, inanç sisteminin kendine özgü disiplini ve erkân adabının korunduğunu da gösterir.

Cem esnasında bazı katılımcıların erkândan erken çıkmak istemesi üzerine yaşanan helallik sahnesi, Alevilikte cem ibadetinin kolektif yapısını ve topluluk rızasının gerekliliğini bir kez daha ortaya koyar. Dedenin izinsiz ayrılmayı uygun bulmaması, ancak katılımcıların rızalığı doğrultusunda ayrılmaya izin verilmesi, cem ibadetinin sadece bireysel niyetle değil, toplulukla kurulmuş bir sözleşmeyle yürütüldüğünü göstermektedir.

Sakka hizmetiyle birlikte başlayan yas bölümü ve ardından okunan mersiyeler, Kerbelâ anlatısının hem duygusal hem de ibadet düzleminde ceme dâhil edildiğini gösterir. Mersiyelerde geçen figürler, özellikle İmam Hüseyin'in şahsında bütün ehlibeytin çilesine ortak olunmasını sağlar. Gözcü, rehber, zâkir ve sakkacının uyumlu biçimde gerçekleştirdiği hizmetler, cem erkânının disiplinli yapısına ve simgesel düzenine işaret eder. Dualar, mersiyeler, salavat ve tekbirlerle süslenen bu sahneler, yalnızca geçmişte yaşanmış bir olaya ağıt yakmakla kalmaz, aynı zamanda bu olayı bugünün toplumsal hafızasında canlı tutar.

Semah faslında kadın taliplerin dönmesi, Alevi erkânlarında kadınların aktif katılımını göstermesi açısından önemlidir. Dâr-ı Fatıma duruşu, hem Hz. Fatıma'nın manevi temsiliyetini hem de kadınların cem içerisindeki yerini sembolize eder. Kadınların meydana çıkarak dua eşliğinde semah dönmeleri, cem ibadetinin cinsiyet eşitliğine dayalı yapısal yönünü de ortaya koymaktadır. Bu sahne, kadınların sadece

katılımcı değil, aynı zamanda hizmet ve ibadet öznesi olduğunu gösterir. Doğada gözlemlenen canlanma, Alevi düşüncesinde kutsal olanın yeryüzüyle kurduğu ilişkiyi temsil eder. Bu bağlamda “Toprak Ana” figürü, üretkenliğin, şefkatin ve bereketin simgesidir. Erkek merkezli düzenlerin aksine, nevrüz ritüellerinde öne çıkan kadın katılımı, dışil kutsallığın cem ibadetlerinde nasıl somutlaştığını ortaya koyar (Özdemir, 2006, ss. 18-19). Bu yönüyle nevrüz, dışil ilkelerin kolektif olarak kutlandığı nadir zamanlardan biridir.

Cemin sonuna doğru okunan Alinâme, Hz. Ali’nin doğumu, kimliği ve misyonu üzerine kurulu özgün bir deyiş olup, dedenin kendi kaleminden çıkan bu eserle cemin maneviyatını ve öğretici yönünü pekiştirdiği görülmektedir. Son dua ile birlikte tamamlanan Sultan Nevruz cemi, bir yandan geleneksel Alevi erkânını sürdürmekte, diğer yandan çağdaş şartlar altında şehir merkezinde bu ibadetin yaşatılabileceğini göstermektedir. Bu yönüyle Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı tarafından Hacı Bektaş Veli Kültür Merkezi’nde gerçekleştirilen Sultan Nevruz cemi, yalnızca bir ibadet ortamı değil, Alevi kimliğinin kamusal alanda görünür kılındığı, kültürel sürekliliğin sağlandığı bir toplumsal hafıza mekânı olarak da önem arz etmektedir.

Sonuç

Nevruz, doğanın yeniden uyanışını ve dönüşümünü temsil eden bir kutlamadır. Bu kutlama biçimi, Alevi-Bektaşî inanç sisteminde yalnızca mevsimsel bir değişim değil; aynı zamanda ruhsal bir arınma, toplumsal barış ve kozmik uyumun yeniden tesis edilmesi anlamına gelir. Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı’nda yapılan Nevruz cemleri, bu çok katmanlı yenilenme düşüncesini topluca yaşatma pratiğidir. Modernleşmenin etkisiyle Alevi-Bektaşî inanç ve ritüel yapılarının kent ortamında farklı formlarda yeniden üretildiği ve ibadet olarak yaşatıldığı görülmektedir. Özellikle taşrada ortaya çıkan erkân uygulamalarının şehir merkezinde icra edilmesi, hem geleneksel inanç formlarının dönüşerek devamlılığını sağlaması hem de bu inanç sisteminin yeni toplumsal alanlara taşınması açısından dikkate değerdir. Bu bağlamda, Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı tarafından Eskişehir merkezde, Hacı Bektaş Veli Kültür

Merkezi'nde düzenlenen Sultan Nevruz cemi, geleneksel erkânın korunarak kent ortamına taşındığı önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Ocağın postnişini tarafından yürütülen erkân, hizmetlerin sıralanışı, dua ve gülbankların içerikleri, nefes ve mersiyelerin kaynakları bakımından klasik Alevi cem yapısıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Bununla birlikte cemin, farklı bölgelerden gelen ikrarlı ya da ilgili bireylerin katılımına açık olması, nevrurun doğrudan dinî bir gelenekle ilişkilendirilmemesi nedeniyledir. Sultan Nevruz olarak anılan bu günde, kadim inanç motiflerinin yanı sıra İslâmî inanç motifleri de görülür. Ancak gerek o güne özel olarak düzenlenen cem erkânı gerekse yazılan “Nevruziye” adlı nefesler, nevruz ceminin dinî bir olgu gibi algılanmasına neden olmaktadır.

Cem esnasında okunan gülbank, nefes, düvaz-imam ve mersiyelerdeki içerikler; Aleviliğin Hz. Ali, On İki İmamlar ve ehlibeyit merkezli yapısını güçlendirici bir inanç söylemi taşımaktadır. Cem sırasında lokma, saka suyu ve semah hizmetleri geleneksel erkâna uygun biçimde yürütülmüş, özellikle kadın taliplerin semahta aktif rol alması, ceme cinsiyet eşitliğini dâhil eden önemli bir katılımcılık örneği olmuştur. Alevi cem törenlerinde kadınların varlığı tarihsel bir süreklilik arz eder. Nevruz cemleri ise bu görünürlüğün yoğun yaşandığı dönemlerden biridir. Kadınlar, doğadaki yenilenmenin temsilcisi olarak sadece izleyici değil, etkin birer özne olarak cem ritüelinde yer alırlar. Bu durum, kadınların doğaya olan sezgisel bağlılıklarıyla ilişkilendirilir ve cemlerin dışıl kutsallığı pekiştiren yönlerinden biri olarak kabul edilir.

Cem boyunca dede tarafından yapılan sohbetlerde nevrurun doğa temelli bir bayram olmanın ötesinde, Alevilikte Hz. Ali'nin doğum günü olarak kabul edilmesiyle birlikte inançsal bir milat olarak kutlandığı vurgulanmıştır.

Cem sırasında katılımcıların dışarı çıkma taleplerinde dede tarafından cem katılımcılarından rızalık alınarak helalleşme sağlanması, erkânın bireysel değil toplulukla yürütüldüğünü ve her hareketin katılımcıların rızasına dayandığını göstermektedir. Söz konusu erkân sürecinde yapılan cem sohbeti ve nasihatlerde Kur'an ayetleriyle birlikte Tevrat ve İncil'e de atıfta bulunularak Alevi öğretisinin evrensel ahlaki ilkelerle uyumlu yapısı vurgulanmıştır. Aynı şekilde Hz. Nuh, Hz. Yunus ve Hz. Yusuf gibi peygamber kıssalarıyla nevruz gününün kurtuluş, doğuş ve yeniden diriliş

anlamları pekiştirilmiş; böylece nevrüz yalnızca mevsimsel değil, aynı zamanda inançsal ve tarihsel bir yeniden doğuş günü olarak tanımlanmıştır.

Sonuç olarak, Seyyid Şücaaddin Veli Ocağı tarafından, Eskişehir şehir merkezinde düzenlenen Sultan Nevruz cemi, hem geleneksel Alevi-Bektaşî erkânının kent merkezinde yaşatılmasını hem de yapısal olarak içinde bulunan zamana ve şartlara uygun biçimde sürdürülmesini gösteren önemli bir uygulamadır. Katılımcı çeşitliliği, içerik zenginliği ve erkâna bağlılık açısından bu cem, Alevi topluluklarının kimliğini koruma ve inancını yeni bağlamlara taşıma kabiliyetini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Notlar

¹ Bu makale, 11-12 Nisan 2025 tarihlerinde gerçekleştirilen Uluslararası 21. Yüzyılda Türk Dünyası ve Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda aynı isimle sunulan bildirinin genişletilmiş hâlidir./This article is an expanded version of the paper presented under the same name at the International Symposium on the Turkic World and Social Sciences in the 21st Century held on 11-12 April 2025.

² Örneğin, Antik Babil'de Kral Marduk'un ejderha Tiamat'ı yenmesini simgeleyen Akitu Festivali (Cengiz, 2021, s. 130), Hititler'de fırtına tanrısının İliyan'ku'yu öldürmesiyle ilişkilendirildiği Prulliyas (Hooke, 1993, s. 11) ve Sümer-Akat kil tabletlerinde bahsi geçen nevrüze özel ağaç süsleme törenleri (Onarlı, 2003, s. 44) nevrüzla benzer doğa merkezli mitolojik zeminlere dayandırılmaktadır. Yunan kaynaklarda da bereket Tanrıçası Demeter'in, kızı Persephone'ye kavuşarak yeryüzünü berekete kavuşturduğu gün yine 21 Mart olmuştur (Er, 2006, ss. 213-214).

³ Çalışma içerisinde yararlanılan tüm fotoğraf ve videolar şahsi arşivimizden alınmıştır.

⁴ "Sevgili canlar, hepiniz hoş geldiniz. Alevilikte beş çeşit cem vardır: Birincisi her sene görgü yapıp dedemizin karşısına geçerek 'elime, belime, dilime sahip oldum' dediğimiz sordurma yani görgü cemidir. İkincisi, ömürde yalnızca bir kez olan ve yemin edip yeni bir hayata başladığımız ikrar cemidir. Üçüncüsü, kendine uygun bir ahiret kardeşi bulup onunla musahip olma cemidir. Dördüncüsü, Hakk'a yürüyen kişinin arkasından yapılan ve helallik aldığımız dâr cemidir. Beşincisi ise sosyal hayatta bir suç işlediğimizde o suçun cezasını çekmek için yapılan düşkünlük cemidir. Bizim asıl cemlerimiz bunlardır. Onlara fazla katılımcı almayız, yalnızca ikrarlı kişilerle yaparız. Bunların dışında bir de her perşembe yaptığımız ve Muharrem ayı haricinde yılın kalan haftalarının hizmetinin yapıldığı '48 Perşembe' vardır. Biz ona irşad cemi deriz ve orada anlatımlar yapar, sohbetler ederiz. Bu sohbetlerden bir şeyler almak, bir şeyler öğrenmek isteyen gençlerimiz de oraya gelir ve çerağı uyarması, sakka dağıtması gibi hizmetlerin hepsini bu sohbetlerde öğrenir. Bir de her şubat ayının 14. gününde yaptığımız Hızır cemi vardır. Bizler Muharrem ayında 10 gün oruç tutarız. İki gün de sabır orucu, şükür orucu, sevinç orucu dediğimiz oruçtan tutarız ve kurban keseriz. Nevruz cemi, tüm bu dediğim cemlerin içerisinde Muharrem cemine ve Hızır cemine uyuyor. Bu sayede herkes bu ceme girebiliyor ve cemlerimizi görebiliyor" (KK-1).

⁵ "İkrar, düşkünlük ve musahiplik cemlerinde kurbanların kesilmesi mecburidir. Diğer cemlerde kurban kesilmese de olur. Kurban yerine yemek veya ufak ikramlar da verilebilir. Onun için hiç kimse kurbandan sorumlu değildir. Kimse 'neden kurban kesilmedi?' diye sormaz. Fakat Nevruz cemi özeldir. Hz. Ali'nin doğum günü olduğu için bizler Nevruz ceminde kurban keseriz. Ama şunu da söylemek gerekir; Nevruz ceminde hayvan kurbanı kesmek zorunlu değildir. Elma da kurbandır. Biz bugün elma aldık ve herkese elma ikram edeceğiz. Vakıf başkanımız da bizlere yumurta ve gül dağıtacak. Bu bayramın bir adı da yumurta bayramıdır. Aynı zaman da gül de ehlibeyti temsil eder. İnşallah bütün cemlerimiz hep böyle güllerle, yumurtalarla, yemeklerle, güzel dostluklarla gerçekleşir" (KK-1).

⁶ "Ayn-i cem gardaşlar, bugün Hak huzuruna geldik. Bizim burası dâr meydanıdır. İnsanların kendi özünü dâra çekip sordurduğu meydandır. Bugün burada Hak yolunda ibadet edeceğiz. Kimse küskün, kederli, dargın olmamalı. Biz, sizi sizden aldık, yine size teslim ediyoruz. Sizin söylediğiniz her şey bizim kabulümüzdür. Dargınlığı, küskünlüğü olan varsa dil olsun meydana gelsin. Var mı erenler? Var mı erenler? Var mı erenler? Hak sizden razı olsun. Biliyorsunuz Alevilikte dargınlık, küskünlük tül bent kuruyuncaya kadardır. İnsanlar küskünlüğünü uzun sürdürmemelidir. Hemen barışmalıdır. Böyle bir durum varsa, küçük olan büyüğü önüne gelsin, niyaz etsin. Dargınlıklar küskünlükler ortadan kalksın. Var mı erenler? Siz diyorsunuz ki 'biz gönül birliğindeyiz, cem yapabiliriz'. O zaman haydi bakalım, başlayalım" (KK-1).

⁷ "Nevruz Farsça bir kelimedir. Nev ve Ruz kelimelerinin birleşmesiyle meydana gelmiştir. Türkçede yeni gün anlamına gelir. Dünyada tabiat, varoluş, diriliş bayramı olarak algılanır. Yeni bir başlangıcı temsil eder. Doğanın uyanışıdır. Güneşli ve bereketli günleri simgeler. Toprağın yağmurlarla ıslanıp sonra üzerinin karla kaplanması, kısa bir ölüm uykusuna yatması ve daha sonra baharın gelmesiyle yeniden canlanıp dirilmesidir" (KK-1).

⁸ "Aleviler için nevrüz özel bir anlam taşır. Çünkü nevrüz Hz. Ali'nin doğum günüdür. 'Hz. Ali kim?' diye düşüncecek olursak Ahzab suresi 46. ayette Allah, Hz. Peygamber efendimizi kendi nurundan yarattığını; onun feyzinden, ziyasından ve bilgisinden yararlanılması gerektiğini belirtmiştir. Hz. Muhammed ve Hz. Ali'nin, iki nurun parçası olduklarını belirtmiştir. 'Ben ağacın köküyüm, Ali gövdesi, Fatıma dalları, Hasan ve Hüseyin ise meyveleridir.' demiştir. Bazı hadisçiler bunu hadis olarak kabul etse de Adil Atalay Anadolu'nun Manzum Kur'an Tercümesi'nde (2007, s. 457) ehlibeyit durumu açıkça belirtilmiştir. Yine Hz. Muhammed 'Ali benim canım, Ali benim kanım, Ali benim ruhum, Ali benim cismim. Ben ilmin şehriyim, Ali ise kapısı.' demiştir ve Ali vasıtasıyla kendisine erişilebileceğini söylemiştir. 'Kim isterse önce Ali'yi tanımalı, ondan sonra benim yanıma, benim şehrim'e girmeli' demiştir. Gerek Hz. Muhammed, gerek Hz. Ali ve ehlibeyit, hepsi aynı nurun parçalarıdır. Onun için Sultan Nevruz, Hz. Ali demektir. Hz. Ali demek, Hz. Muhammed demektir. Hz. Muhammed, ehlibeyit demektir. Bunlar hiç ayrılmaz" (KK-1).

⁹ "Önce kim vardı? Hz. Peygamber efendimiz vardı. Ondan sonra kimler geldi? Onun ehlibeyti geldi. Ondan sonra? Demin isimlerini zikrettiğimiz On İki İmamlar vardı. Peki ya ondan sonra? Onun soyundan gelen ocak pirleri vardı. Biz hepsinin nur olduğunu düşünürüz değil mi? Pir Hacı Bektaş Veli'yi, Pir Şücaaddin Veli'yi, Pir Seyit Battalgazi'yi. Bunlar nurun parçası diye düşünürüz. Şimdi burada o nurun parçasını temsil eden dedeler de var. Onun yolundan giden insanlar da var" (KK-1).

¹⁰ "Aleviler için iki nokta çok önemlidir. Birinci nokta Hz. Peygamber'in yaşatmak istediği gerçek İslamiyet'i Efendimiz ile birlikte yayıp yaşatmaya çalışan Hz. Ali'dir. İkincisi ise Hz. Muhammed'in ve Hz. Ali'nin yaymaya çalıştığı İslamiyet'i, Muaviye'nin ve Yezid'in baskılaması olayıdır. Onlar; Hz. Peygamber efendimizin soyunu, İmam Hüseyin'i ve Yetmiş İki Şehid-i Şüheda'yı katletmek istemişlerdir. İslamiyet'i yok etmeye çalışmışlardır. Ama İmam Hüseyin ne yapmıştır? Dik durmuştur. İslamiyet'in yok olmaması için elinden gelen çabayı sarf etmiştir. Onun ve Yetmiş İki Şühedanın sayesinde İslamiyet kurtulmuştur. Bu olaylardan sonra nevrüz, Muharrem ve Kerbelâ bizler için ayrı bir önem kazanmıştır" (KK-1).

¹¹ "Baharın gelişini, tabiatın uyanışını simgeleyen nevrüz, her yıl Türkiye'de, Orta Asya'da ve Balkanlar'da büyük bir coşkuyla kutlanır. Bahar, her ulusun kendi kültürel değerleriyle özdeşleştirilmiştir, sembolleştirilmiştir. Gelişi, muhakkak coşku ile kutlanır. Dünyada herkes onu kutlamaktadır. Bizler geçen sene Bulgaristan'a gittik. Bulgaristan'da da Hristiyanların kutladığı nevrüzü izledik. Sünni âleminin yaptığı nevrüzü de izledik. Arkasından da Alevilerin yaptığı nevrüzü kutladık. Bugün, gönüllerin yılbaşı olarak kabul ediliyor. Dünyanın güneş etrafında dönmesine ve eksen eğikliğine bağlı olarak dört önemli gün ortaya çıkmaktadır. 21 Mart-23 Eylül tarihlerinde Ekinoks gece gündüz eşitliği olur. 21 Aralık-21 Haziran ise dönüm tarihleridir. 21 Mart-23 Eylül tarihlerinde Güney Kutup'ta altı ay gecenin Kuzey Kutup'ta ise altı ay gündüzün başladığı gündür. 21 Mart'ta havalar ısınmaya, karlar erimeye başlar. Ağaçlar çiçeklenmeye, topraklar yeşermeye, göçmen kuşlar yuvalarına dönmeye başlar. Nevruz günü Miladi 22 Mart, Rumi 9 Mart gününe rastlamaktadır" (KK-1).

¹² "Başlangıç vardır, kurtuluş vardır, doğuş vardır, uyanış vardır. Nevruz, mutlu günlerin başlangıcıdır. Dargınlar, barışır; dostlar birbirini ziyaret eder. Tekkeler, türbeler ziyaret edilir; yedirilir, içirilir. Aleviler için nevrüz; barış, kardeşlik, sevgi, özgürlük, kurtuluş, yeniden doğuş bayramıdır. Alevilerde nevrüzün birinci önemi, o günde Hazreti Ali'nin doğmuş olmasıdır. İkinci önemi ise Hazreti Ali ile Fatıma Anamızın yine o günde evlenmiş olmasıdır. Bizlerde bir de miraç olayı vardır. Miraç hadisesinde Hz. Peygamber'in miraca çıkması ve yeryüzüne dönüşünde Kırklar Cemine kabul edilmesi anlatılmaktadır. Miraç gecesinde Hz. Peygamber efendimiz Kırklar Meclisi'ne kabul edilmiştir. Ayrıca o gün, Hz. Ali'nin de Aleviliğin simgesi olan Kırklar Cemine giriş günüdür. Erkânlarımız o kırklar ceminde oluşmuştur. Erkân ne diye soracak olursanız, Er Ali'dir. Kan ise Fatıma'dır. Erkân, Ali ve Fatıma'yı sevenler topluluğu demektir. Onun için de biz cemlerimizde Ali ve Fatıma'nın ismini çokça zikrederiz ve onlar için ibadet etmeye çalışırız. Bazı

cemlerde kırk tane mum yakarlar. Bu kırk mum, kırklar ceminde olan o kırk kişinin anısınadır. Bu yüzden cemlerde kırk tane çerağı uyarılır. Nevruzda özel yemekler yapılır. Süt pişirilir. Temiz giysiler giyilir. Eski Türklerde obaya çıkılan gündür. Ergenekon'da çıkış ve kurtuluş günüdür" (KK-1).

¹³ "21 Mart dünyanın halk edildiği gündür. Yani dünya o gün kurulmuştur. Araf suresi 54. Ayette, dünyanın altı günde halk edildiği belirtiliyor. Hristiyan âlemine baktığınız zaman onlar da bu bilgiyi kabul ederler. O yüzden altı gün çalışıp bir gün dinlenirler. Onların Tevrat'ta, İncil'de, Zebur'da geçen on emirleri var. Bu emirler evrensel kuralları içermektedir. Bu kuralların içerisinde altı gün çalışıp bir gün dinlenmek de vardır. Kur'an'da da İsrâ Suresi 22.-39. ayetler arasında az önce bahsi geçen on emir aktarılmaktadır. Görüyorsunuz; dinimiz, öncekileri destekleyen bir din değil mi?" (KK-1).

¹⁴ "Nevruz, Hazreti Nuh'un tufandan kurtulup karaya ayak bastığı gündür. Nuh peygamberin zamanında Allah'a inanç azalmıştır. Allah da onları cezalandırmak istemiş ve Nuh Peygamber'e bir gibi gemi yapmasını söylemiştir. Nuh peygamber, gemiyi yaptıktan sonra insanlardan birçoğunu yanına almış, gemiye binmiştir. İnanmayanlar ise dışarıda kalmış, gemiye binmemişlerdir. Hatta Nuh Aleyhisselam ile alay bile etmişlerdir. Ama inanç işte bu. O gemiye binselerdi, kurtulacaklardı değil mi? Biz de Aleviler için aynı şeyi düşünmekteyiz. Hz. Ali'yi sevenleri, Hz. Peygamber'i sevenleri, o Nuh'un gemisine binenler gibi görmekteyiz" (KK-1).

"Nevruz, Hz. Yusuf peygamberin kuyudan çıkartıldığı ve Hz. Yunus peygamberin, balığın karnından kurtulup karaya bastığı gündür. Bu durum, Kuran-ı Kerim'de Nuh, Saffat, Nisa, Yunus, Enbiya ve Kalem surelerinde geçiyor. Yunus peygamber, otuz üç yıl boyunca insanları dine davet ediyor. Onların Allah'ı tanımları için çok uğraşıyor. Ama hiçbir işe yaramıyor. Peygambere sadece iki kişi inanıyor. Allah diyor ki 'Ey Yunus ayrılma oradan. Kırk gün daha kal. Eğer bu insanlar kırk günde de imana gelmezlerse ben onlara azap vereceğim' diyor. Otuz yedinci günde artık peygamberin sabrı iyice kalmıyor ve oradan ayrılıyor. Ama halk imana geliyor. Kırkıncı gün orada kim varsa hepsi imana geliyor. Halk, Yunus peygamberi arıyor. Hepsi de Yunus peygamberi bulmak için çaba sarf ediyor. En sonunda Yunus peygamber, Allah tarafından bilgilendiriliyor ve dönüş yapma kararı alıyor. Bu olaylardan sonra Yunus peygamber Ninova'dan ayrılıyor. Mısır kenarında bir gemiye biniyor. Gemi hareket ediyor. Biraz yol aldıktan sonra denizin ortasında duruyor, gitmiyor. Gemidekilerin hepsi çabalyorlar ama durmalarının sebebini bulamıyorlar. Aralarından bir kişi 'Aramızda Allah'a isyan etmiş ya da küskün, efendisine dargın bir kişi var, onu bulmamız lazım.' diyor. Ama kimse çıkmıyor. Kura çekiyorlar. Yunus peygamber çıkıyor. Tekrar kura çekiyorlar. Gene Yunus peygamber çıkıyor. Bir daha çekiyorlar. Gene Yunus peygamber çıkınca mecbur kalıp onu denize atıyorlar. Denizde Yunus peygamberi bir balık yutuyor ve kırk gün sonunda tekrar Ninova kentinin topraklarına bırakıyor. İşte o gün nevruzdur" (KK-1).

Kaynaklar

Adıgüzel, S. (2010). Azerbaycan'da nevrüz kutlamaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 143-152.

Arslan, E. (2002). Nevruz geleneği. *Türk kültüründe Nevruz V. Uluslararası Bilgi Şöleni Bildirileri* (15-16 Mart 2002), Diyarbakır: 9-16.

Canpolat, M. (2003). *Türkçe-Zazaca sözlük*. İstanbul: Can.

Cengiz, D. (2021). Alevi-Bektaşî nevrüz kutlamalarında melopoetik hususlar. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 99, 129–142.

Demirtaş, M. (2018). *Horasan'dan Balkanlara Seyyid Şücaaddin Veli ocağı ve erkânı*. İstanbul: Kalender.

Demirtaş, M. (2022). *Seyyid Sultan Şücaaddin Veli ocağı*. Eskişehir: Gülen.

- Er, P. (2006). *Direnen kültür: Anadolu Aleviliği*. İstanbul: Detay.
- Ercilasun, A. B. (1991). *Karşılaştırmalı Türk lehçeleri sözlüğü* (C. 1). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Erdem, M. (1999). Kırgızistan'da nevrüz kutlamaları. *Dini Araştırmalar* 1(4), 169-176.
- Ersal, M. (2013). Şücaeddin Veli ocağı: Balkan Aleviliğindeki yeri, rolü ve önemi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 63, 207–230.
- Gökbel, A. (2019). *Ansiklopedik Alevi Bektaşî terimleri sözlüğü*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.
- Hooke, H. (1993). *Ortadoğu mitolojisi*. Ankara: İmge.
- Kartaeva, T. & Habijanova, G. (2017). Kazak kültüründe nevrüz ve nevrüznâme bayramı ritüelleri, özellikleri. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 82, 107-124.
- Kehl-Bodrogi, K. (2012). *Kızılbaşlar/Aleviler*. İstanbul: Ayrıntı.
- Kılıç, K., Bülbül, F., & Coşkun, T. (2008). *Ana hatlarıyla Horasan'dan Anadolu'ya Alevilik ve Bektaşîlik*. Ankara: Türk Hamer.
- Korkmaz, E. (1994). *Alevilik ve Bektaşîlik terimleri sözlüğü*. İstanbul: Ant.
- Mustafayev, B. (2013). Adriyatik'ten Çin seddi'ne uzanan nevrüz geleneği. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 3(3), 60–73.
- Noyan, B. (1995). *Bektaşîlik Alevilik nedir*. İstanbul: Ant.
- Onarlı, İ. (1998). Nevruz bayramı. *Alevilerin Sesi Dergisi*, 1(24), 11–14. AABF.
- Özdemir, N. (2006). Yeni/lenmek ve nevrüz. *Milli Folklor*, 69, 15–27.
- Özkırımlı, A. (1996). *Alevilik Bektaşîlik: Toplumsal bir başkaldırının ideolojisi*. İstanbul: Cem.
- Paasonen, H. (1950). *Çuvaş sözlüğü* (çev. H. Oraltay). İstanbul: Türk Dil Kurumu.
- Sarıkaya, M. S. (2020). Kütahya-Hisarcık Bektâşî Şeyh Çakır ocağı'nda nevrüz erkânı. *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 129-160.
- Sami, Ş. (1902). *Kâmûs-ı Türkî*. İstanbul: Türk Dil Kurumu.

Saygı, H. (1996). *Şeyh Safi buyruğu ve Rumeli Babagan (Bektaşî) erkânları*. İstanbul: Saygı.

Temel, H., & Arıkan, R. (2024). Eskişehir İli Ali Koç Baba ocağı ile Sultan Şücaaddin Veli ocağı dini örgütlenmesi ve inanç pratiklerinin karşılaştırması. *Vakanüvis – Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 9(2), 1530–1562.

Turan, A. A. (2000). Nevruz bayramı ve kültürümüzdeki yeri. *Milli Folklor*, 6(45), 68.

Vaktidolu, A. A. (2007). *Kuran'ı Kerim manzum meali ve tefsir özeti*. İstanbul: Can.

Yolcu, M. A. & Celepoğlu, S. (2020). Trakya'da yaşayan Amuca Bektaşilerinde nevruz erkânı. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 13(31), 1003-1024. <https://doi.org/10.12981/mahder.781425>.

Elektronik Kaynaklar

Karekod-1:

https://mega.nz/file/KOAw0DAR#ZHi2_Nh1i1TsjY7671sarNLgVm6U7hviKLgUWRkBpvi

Karekod-2:

<https://mega.nz/file/rOgQCZhD#BztUd2buuH8tMqqYn3gX9hiLsdTGCSewuzkWNTn9FtA>

Karekod-3: [https://mega.nz/file/jG4ljbqI#FbBlvXEVNdPL1I360jKFF-](https://mega.nz/file/jG4ljbqI#FbBlvXEVNdPL1I360jKFF-BitrBhvkR4OrDnXcD_-IQ)

[BitrBhvkR4OrDnXcD_-IQ](https://mega.nz/file/jG4ljbqI#FbBlvXEVNdPL1I360jKFF-BitrBhvkR4OrDnXcD_-IQ)

Karekod-4: [https://mega.nz/file/vCY3TSrK#n12w-](https://mega.nz/file/vCY3TSrK#n12w-0a4_Vw1PozaQnwqvYA9E9Q2U8ap6tcEU-IUSxw)

[0a4_Vw1PozaQnwqvYA9E9Q2U8ap6tcEU-IUSxw](https://mega.nz/file/vCY3TSrK#n12w-0a4_Vw1PozaQnwqvYA9E9Q2U8ap6tcEU-IUSxw)

Sözlü Kaynaklar

KK-1: Mehmet Demirtaş, Dede, Seyyid Sultan Şücaaddin Veli Postnişini, Eskişehir, 20.07.1958, Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi Mezunu. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-2: Kazım Yılmaz, Baba, Eskişehir, 09.10.1939, Lise Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-3: Oktay Garkın, Dede, Eskişehir, 09.06.1946, Ortaokul Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-4: Battal Uzun, Gözcü, Eskişehir, 14.09.1952, İlkokul Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-5: Hâdi Demirtaş, Dede, Eskişehir, 10.04.1966, Lise Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-6: Salih Ulu, Rehber, Kütahya, 02.05.1969, Ortaokul Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-7: Ekrem Kubat, Rehber, Kütahya, 20.05.1958, Ortaokul Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-8: Battal Bingöl, Rehber ve Sakkacı, Kütahya, 25.08.1961, Lise Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-9: Arif Armutlu, Rehber, Bilecik, 17.11.1958, İlkokul Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-10: Mehmet Konuk, Rehber, Eskişehir, 20.03.1951, İlkokul Mezunu, Emekli. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

KK-11: Şerife Bacı, Lokmacı, Eskişehir, 01.01.1988, %70 Engelli Olması Dolayısıyla Eğitimi Yok. Görüşme Tarihi 21.03.2025.

FİNANS: Bu çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

ÇIKAR ÇATIŞMASI BEYANI: Yazarlar, bu çalışmayı etkileyebilecek finansal çıkarlar veya kişisel ilişkiler olmadığını beyan eder.

YAZAR KATKILARI: Yazarlar, makalenin tümünü katkılarıyla oluşturmuştur.

ETİK ONAY BEYANI: Bu çalışmaya ait Yerel Etik Kurul Onayı ektedir

VERİ KULLANILABİLİRLİK BEYANI: Bu çalışmada kullanılan verilere yazardan talep üzerine erişilebilir.

FINANCE: No financial support was received for the conduct of this study.

CONFLICT OF INTEREST STATEMENT: The authors declare that there are no financial interests or personal relationships that may influence this study.

AUTHOR CONTRIBUTIONS: The author has contributed to the manuscript in its entirety.

ETHICAL APPROVAL STATEMENT: The Local Ethics Committee Approval for this study is attached.

DATA AVAILABILITY STATEMENT: The data used in this study are available upon request from the author.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).

ETİK KURUL KARARI

Bu makalenin Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler İnsan Araştırmaları Etik Kurulu'nun toplantısında alınan14.05.2025 tarih 2025-9 sayılı kararla Etik Kurul Yönergesine uygun olarak hazırlandığı oybirliğiyle kabul edilmiştir.